

sij

št. 2
24. februarja 2009

Stran 7

Metal Ravne
eden najboljših
zaposlovalcev
v Sloveniji

Stran 8

Acroni prejel
diplomo
Superbrands
Slovenia 2008

Stran 11

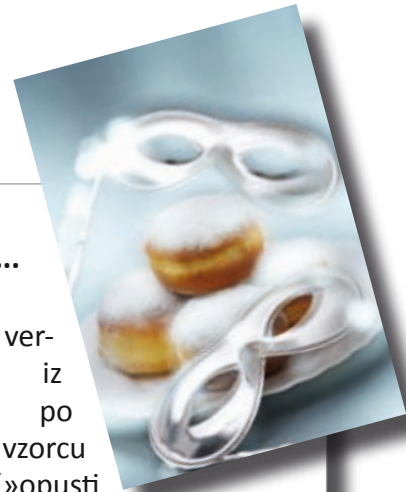
Komerciala
pod lupo

Vsebina

- 3 Uvodnik
- 4 Ulito v številke
- 5 Acroni kot primer dobre prakse
- 6 Upravni odbor Združenja kovinskih materialov na Ravnah
- 7 Projekt Zlata nit
- 8 Acroni prejel diplomo Superbrands Slovenia 2008
- 8 Na krizne razmere v Acroniju odgovarjamo z inovacijami
- 9 Digitalni tisk v ZIP centru
- 10 Marketinški kotiček
- 11 Komerciala pod lupo
- 14 IMH - novičke
- 15 Mala šola jeklarstva – nerjavna jekla
- 18 Predstavljamo naše partnerje – Esotech
- 19 Pojav nevarnega dogodka pri delu
- 25 Spolno nadlegovanje na delovnem mestu – 1. del
- 28 Kadrovska gibanja v januarju
- 29 Razpis štipendij Metala Ravne
- 30 Ledno plezanje v Mojstrani
- 32 SKEI Koroška organizator veleslaloma
- 33 Predstavljamo naše sodelavce – športnike: Marko Vezovnik
- 34 Odkrivamo talente: Marko Ogorevc
- 34 Na OŠ Koroški jeklarji obudili Prešerna
- 35 Ta bol' teater
- 36 Foto klub Koroška
- 38 Kako zelena bo moja dolina
- 40 Mjanmar – Burma
- 43 Špikov kot
- 44 Smeh je pol jabolka in križanka

O naslovnici .....

Beseda pust verjetno izvira iz »mesopust«, po italijanskem vzorcu »carneleva« (»opusti meso«). Da ima beseda karneval tako odrekajoče se ozadje? Raje zagrizimo v mastne krofe in uživajmo! Lahko se tudi skrijemo za masko. Še dobro, da nam je ni treba nositi vse leto, bilo bi namreč prenaporno.

Interni mesečni časopis skupine SIJ – Slovenska industrija jekla. Odgovorna urednica: Anja Potočnik. Glavna urednica: Vesna Pevec Matljevič. Uredniški odbor: SIJ – Slovenska industrija jekla: Monika Štojs; Acroni: Katarina Čučnik, Stane Jakelj, Nataša Karo; Metal Ravne: Eleonora Gladež, Andreja Krajnc; Elektrode Jesenice: Rafko Penič, mag. Mojca Šolar; Noži Ravne: Egidij Hudrap; SUZ: Andrej Pogačnik; ZIP center: Bojan Lesjak. Stalni sodelavci: Boris Berginc – Špikov kot; Tone Kelbl in Marjan Mencinger – Obnavljamo energijo / pohodništvo in potovanja; Drago Ronner – križanka. Jezikovni pregled: mag. Andreja Čibron - Kodrin. Tisk: ZIP center. Naklada: 3600 izvodov. Izdajatelj in naslov uredništva: SIJ – Slovenska industrija jekla, d. d., Gerbičeva 98, 1000 Ljubljana, tel.: 01/242 98 18, e-pošta: anja.potocnik@sij.si in vpevec@metalravne.com

sij

Uvodnik

Pred enim letom smo prvič listali naš interni časopis SIJ. V uredništvu smo si takrat zadali pogumen cilj postati priljubljeno branje sodelavcev v skupini SIJ – Slovenska industrija jekla. Zelo se trudimo, naprezamo, da bi postali vaš nepogrešljiv mesečni informator in motivator.

Trenutne gospodarske razmere zares niso rožnate in »kriza« za našo skupino ni več le beseda. Čutimo jo. Plazi se okrog nas. Verjetno je prišla, da jo – kot že tolikokrat prej – premagamo. In premagali jo bomo. Z jekleno voljo. Le kdo drug jo ima, če ne mi, jeklarji?!

Anja Potočnik, odgovorna urednica,
in Vesna Pevec Matijević, glavna urednica

Foto: Borut Kogelnik

Proizvodnja in prodaja v januarju 2009

PROIZVODNJA
ODLITEGA
JEKLA

v tonah

DRUŽBA	januar 2008	OCENA januar 2009	indeks 09/08
ACRONI	33.723	28.229	84
METAL Ravne	9.389	8.011	85
SKUPAJ	43.112	36.240	84

KOLIČINSKA
PROIZVODNJA

v tonah

DRUŽBA	januar 2008	OCENA januar 2009	indeks 09/08
ACRONI	29.535	19.796	67
METAL Ravne	6.635	5.210	79
NOŽI Ravne	135	125	93
ELEKTRODE Jesenice	823	450	55
*SUZ	634	101	16
SKUPAJ	37.762	25.682	68

* V letu 2008 vključena tudi žebeljarna.

KOLIČINSKA
PRODAJA

v tonah

DRUŽBA	januar 2008	OCENA januar 2009	indeks 09/08
ACRONI	34.255	20.905	61
*METAL Ravne	7.418	6.367	86
NOŽI Ravne	140	122	87
ELEKTRODE Jesenice	800	471	59
SUZ	693	144	21
SKUPAJ	43.306	28.009	65

* količinska prodaja brez storitev

VREDNOSTNA
PRODAJA

v EUR

DRUŽBA	januar 2008	OCENA januar 2009	indeks 09/08
ACRONI	47.142.518	22.505.480	48
METAL Ravne	16.304.950	14.944.501	92
NOŽI Ravne	1.465.699	1.080.500	74
ELEKTRODE Jesenice	1.359.433	864.306	64
SUZ	606.544	205.851	34
ZIP center	212.229	189.800	89
SKUPAJ	67.091.373	39.790.438	59

OPOMBA: Vrednosti za januar 2009 so ocena.

OPOMBA SUZ: Rezultati niso primerljivi s preteklim letom zaradi opustitve žebljarskega programa.

Acroni kot primer dobre prakse

Od 30. januarja do 4. februarja je v Acroniju potekala zunanja presoja sistemov vodenja, ki so jo opravljali presojevalci certifikacijske hiše TÜV SÜD Sava, d. o. o. Program presoje je združeval preverjanje treh sistemov vodenja hkrati:

- **Sistem vodenja kakovosti**, kjer je potekala deveta kontrolna presoja skladnosti z zahtevami standarda ISO 9001, sta presojala Marko Ferlež in Tomaž Milač.
- **Sistem ravnanja z okoljem**, kjer je potekala druga ponovitvena presoja skladnosti z zahtevami standarda ISO 14001, so presojali Robert Kocjančič, Andrej Strgaršek in Jože Borovnik.
- **Sistem varnosti in zdravja pri delu (VZD)**, kjer je potekala prva ponovitvena presoja skladnosti s standardom

OHSAS 18001 in z razširitvijo na standard BS OHSAS 18001:2007, sta presojala Vilko Švab in Stanislav Golc, pomagal pa jima je še Jože Borovnik.

Presojevalci so glede na načrt pregledali organizacijske enote in procese. Na podlagi vzorčnih dokazov so ugotavljali delovanje sistemov in izpolnjevanje zahtev. Program presoje je bil še toliko bolj zahteven, ker smo pri sistemu varnosti in zdravja pri delu OHSAS 18001 prešli na nov standard (OHSAS 18001:2007).

Večjih sistemskih odstopanj niso ugotovili, na manjše neskladnosti in možnosti izboljšav pa so nas opozarjali že med presojo. Predvsem pa je bilo lepo slišati tudi marsikatero pohvalo o dobrem delovanju sistemov.

Na podlagi zbranih dokazov so presojevalci na zaključnem sestanku in v poročilu o presoji potrdili, da podjetje Acroni razpolaga z dobro delujočim in učinkovitim sistemom vodenja na vseh

treh sistemskih področjih, da so izpolnjene zahteve standardov in da jih za posleni upoštevajo.

Predvsem so pohvalili zelo dobro delujoča sistema ravnanja z okoljem ter varnosti in zdravja pri delu, kjer je Acroni pri prepoznavanju in obravnavanju izrednih dogodkov primer dobre prakse. Pohvalili so skrb za varnost in zdravje pri delu tudi z uvedbo minute za varnost. Naložbe v okolje so prinesle velik napredek, bistveno so se zmanjšale predvsem emisije v vode.

Tako smo izpolnili pogoje za ponovno pridobitev certifikatov ISO 14001:2004 ter BS OHSAS 18001:2007 za naslednje triletno obdobje, potrdili pa smo tudi veljavnost certifikata ISO 9001, in ga smemo še naprej uporabljati.

Andreja Purkat, univ. dipl. inž. metal., predstavnica vodstva za okolje in VZD v Acroniju

Foto: Boštjan Ilenič

Presojevalci na zaključnem sestanku

Upravni odbor Združenja kovinskih materialov v Metalu Ravne

V Metalu Ravne smo konec januarja gostili upravni odbor Združenja kovinskih materialov, ki deluje v okviru Gospodarske zbornice Slovenije (GZS). Seje sta se poleg članov upravnega odbora udeležila tudi Borut Frantar, državni podsekretar na Ministrstvu za gospodarstvo in član nadzornega sveta skupine SIJ – Slovenska industrija jekla, ter Bogomil Kandus iz Inštituta za energetske svetovanje. Glavni direktor Metala Ravne Andrej Gradišnik je predstavil organizacijo podjetja, rezultate poslovanja, načrtovane naložbe in druge projekte. Udeleženci smo razpravljali o izzivih poslovanja v času recesije in predlogih za zmanjšanje njenih posledic, katere bomo posredovali skupščini GZS, ki bo sprožila ustrezne zakonodajne postopke. Bogomil Kandus je orisal novosti pri uvajanju energetskega menedžmenta, razpravljali pa smo tudi o statusu Naravoslovnotehniške fakultete ter o odprtih vprašanih kolektivnega dogovarjanja s predstavniki sindikatov. Predsednik upravnega odbora Marjan Mačkošek je srečanje sklenil z zahvalo v pokoj odhajajočemu Adiju Žuncu za njegov doprinos k uveljavitvi upravnega odbora v širšem prostoru. Na njegovo mesto v upravnem odboru so imenovali Brigito Juhart iz podjetja Impol.

Ludvik Prikeržnik, vodja oddelka Sistem plač v Metalu Ravne in vodja pogajalske skupine delodajalcev s področja kovinskih materialov pri GZS

Marjan Mačkošek, predsednik upravnega odbora, pozdravlja glavnega direktorja Metala Ravne

Foto: Jože Apat

Foto: Jože Apat

Vse je zlato, kar se sveti v dobrem sodelovanju med organizacijo in zaposlenimi

Metal Ravne je eden od 101 najboljših zaposlovalcev v Sloveniji. Veseli smo, da se potrjujejo naša prizadevanja, ko oblikujemo v podjetju organizacijsko klimo, ki je prijazna do ljudi in dolgoročno zagotavlja tudi poslovno uspešnost podjetja.

Zlata nit je medijsko-raziskovalni projekt, ki ga je leta 2007 zasnovala iniciativna skupina sodelavcev časnika Dnevnik in ga v sodelovanju z uveljavljenimi strokovnjaki razvoja kulture podjetnosti, ustvarjalnosti in inovativnega voditeljstva razvila v reprezentativen izbor najboljših zaposlovalcev v Sloveniji. V vlogi osrednjega nacionalnega medija Dnevnik s promocijo podjetniške inovativnosti in primerov dobrih praks najboljša podjetja, nosilce razvoja na področju zaposlovanja ter kakovosti delovnih mest, uveljavlja kot zgled in navdih poslovnega in širšega družbe-

Foto: arhiv Dnevnika

Saša Mrak, vodja Zlate niti & vodja odnosov z javnostmi časopisne družbe Dnevnik:

»Najboljši zaposlovalci so bazen znanja, bazen pretoka dobrih praks, vzvod zavedanja nujnosti gradnje partnerskega odnosa med organizacijo in zaposlenim.«

nega okolja. Naloga projekta Zlata nit je poiskati in predstaviti tista slovenska podjetja, ki poleg skrbi za socialno varnost zaposlene spodbujajo k uresničevanju talentov. Javnost želi Zlata nit opozoriti na gospodarske družbe, ki jim je uspelo z zaupanjem v zaposlene ter s preiščljenim oblikovanjem delovnega okolja znanje, podjetnost in pogum zaposlenih usmeriti v skupni uspeh. K projektu Zlata nit je že v prvem letu pristopilo 133 podjetij, v okviru projektnih raziskav pa je sodelovalo več kot 10.500 zaposlenih. Zlata nit je ena najboljše raziskav na področju zaposlovanja v državi.

Saša Mrak

Izbor najboljšega zaposlovalca poteka v treh kategorijah: mala, srednja in velika podjetja.

Aktivnost sodelujočih podjetij

Projektne aktivnosti so zasnovane tako, da čim manj obremenjujejo sodelujoča podjetja. Sodelujočim sta zagotovljeni zaupnost podatkov in anonimnost anketirancev.

- Strokovne službe sodelujočih podjetij izpolnijo kratek vprašalnik o uspešnosti – za dopolnitev podatkov, dostopnih v specializiranih zbirkah podatkov (AJ PES ipd.).
- Med zaposlenimi v podjetju je izvedeno anketiranje.
- Pogovor z najvišjim vodstvom podjetja s stališča vodstva poda vidik odnosa med zaposlenimi in organizacijo (samo med finalistii).
- Zaželeno sta sodelovanje z uredništvom tematske priloge Zaposlitve & Kariera in udeležba na svečani razglasitvi rezultatov izbora Zlata nit 2008/09.

Medijsko-raziskovalni projekt Zlata nit poteka od jeseni do pomladi, ko se sklene s slavnostno prireditvijo in podelitvijo priznanj.

V sklopu Zlate niti se podeljujejo:

- priznanja zlata nit – zmagovalcu v vsaki od kategorij,
- diplome finalistom – podjetjem, ki se uvrstijo med enaindvajset finalistov,
- priznanja za posebne dosežke.

Acroni prejel diplomo SUPERBRANDS SLOVENIA 2008

Blagovna znamka Acroni je za leto 2008 pridobila status superbrands in se uvrstila med nekaj več kot sto vodilnih znamk od skupno 770 finalistov. Glasovanje je opravil strokovni svet, ki šteje 53 članov, sestavljajo pa ga ugledni in priznani marketinški strokovnjaki ter predstavniki akademske skupnosti, strokovnih združenj in medijev. Ključni kriteriji pri ocenjevanju so bili kakovost, zanesljivost, emocionalni naboj in drugačnost blagovne znamke.

Mednarodna organizacija Superbrands, globalna avtoriteta na področju brandinga, je prisotna v 82 državah sveta, v Sloveniji pa aktivno deluje od leta 2007. Cilj Superbrandsa je identificirati blagovne znamke, ki uporabnikom nudijo funkcionalne ali emocionalne prednosti, in to učinkoviteje kot konkurenčne znamke.

Monika Štojs, univ. dipl. ekon.,
direktorica marketinga v skupini SIJ - Slovenska industrija jekla

Spodbujamo

Na krizne razmere v Acroniju odgovarjamo z inovacijami

Inovativnost zaposlenih v Acroniju pomembno vpliva na našo poslovno uspešnost. Rezultati sistema za uvajanje stalnih izboljšav in inovacij ter projekti varčevanja z energenti in s surovinami to potrjujejo. Govorim o aktivnostih, ki ne zahtevajo posebej velikih vlaganj, zato pa toliko več dobre volje, veselja do dela in prijaznega sodelovanja. Tisto, kar za naše podjetje največ šteje, smo vsi zaposleni, ljudje s svojim znanjem, z izkušnjami in značajskimi lastnostmi, s svojimi spretnostmi in pozitivnimi čustvi, ki jih pri delu dajemo na razpolago. Zavedamo se, da lahko naše podjetje vse to bogastvo znanja, veščin, spretnosti, veselja in predanosti iz različnih vzrokov vsak trenutek izgubi.

Arhivska dokumentacija dokazuje, da so se v jeseniški železarni pomena zaposlenih za rast podjetja zavedli kmalu po drugi svetovni vojni. V Acroniju smo k bolj organizirani skrbi za zaposlene pristopili leta 2000, ko smo ob pomoči državnih subvencij skupaj s svetovalnim podjetjem Deloitte & Touche uvedli t. i. metodo 20 ključev. Projekt smo poimenovali Popolno obvladovanje procesov ali POP. Žal so aktivnosti pri tem projektu z zaprtjem »državne pipice« usahnile, v nekaterih segmentih proizvodnega procesa, kjer so delovne skupine dobro zaživele, pa so rezultati, ki se kažejo predvsem v inovacijski dejavnosti zaposlenih, vidni še danes. Leta 2003 smo nato skušali aktivnosti zaposlenih s pomočjo zunanjega svetovalca dvigniti na višjo raven z metodo CDA ali Cost Driver Analysis. Te metode zaposleni niso sprejeli za svojo in že po letu dni je doživela neslaven konec. Zaradi izgubljenega časa in upora sodelujočih je žal povzročila več škode kot koristi. A

spoznali smo bistveno razliko med obema metodama. Medtem, ko smo zaposleni pri prvi postali dobro motivirani in ustvarjalni sodelavci, nas je druga zgolj dodatno obremenila in nas spremenila v izvrševalce nalog zunanjega svetovalca brez kakršne koli motivacije.

Vse to smo imeli v Acroniju pred očmi, ko smo odgovore na krizne razmere v svetovnem gospodarstvu iskali tudi v večji angažiranosti vseh zaposlenih. Dobri rezultati projekta POP v prvih treh letih in izkušnje, ki smo jih pri tem dobili, so nas spodbudili k odločitvi za oživitve tega projekta. Poimenovali smo ga POP 09, na podlagi lastnih izkušenj pa ga bomo prilagodili sedanjim razmeram. Pa še en razlog za to odločitev smo našli. Ugotovili smo namreč, da se je v Acroniju po prenehanju aktivnosti pri projektu POP precej znižalo število izboljšav na sto zaposlenih in število inovatorjev. Zdaj pa pogledjmo. Če smo zaposleni ob samo 24 izboljšavah na sto zaposlenih in 12 odstotkih inovativnih delavcev v letu 2008 ustvarili več kot štiri milijone evrov potencialnih prihrankov, si lahko predstavljamo, koliko naših zmogljivosti je še neizrabljenih. Jasno je, da se ta prihranek ob večji udeležbi zaposlenih letos ne bo linearno povečal. Število inovacij z velikim ekonomskim učinkom, tu mislimo predvsem na nova jekla in nove naložbe v procese, bo ostalo pravzaprav enako, pa tudi pričakovana prodaja bo v letu 2009 nižja. Pa vendar ocenjujemo, da nam bo POP 09 pomagal ustvariti več kot dva tisoč evrov potencialnih prihrankov na zaposlenega.

Na podlagi izkušenj bomo torej nadgradili in prilagodili našim razmeram metodo 20 ključev, ki je v Acroniju že pokazala uspehe. Osnova za izvajanje projekta POP 09 bodo delovne skupine,

v okviru katerih bomo zaposleni vsak na svojem delovnem mestu in v svojem delovnem okolju ustvarjali prihranke z odpravljanjem izgub, učinkovitejšim osebnim delom in učinkovitejšimi napravami, pa z izboljšanjem kakovosti dela in izdelkov, izboljšanjem delovnega okolja ter varnosti in zdravja pri delu, če boljše usposobljenosti za delo in prijaznejšega komuniciranja niti ne omenjam. V prvi fazi projekta se bomo osredotočili na dejavnosti, ki potekajo pretežno v delovnih skupinah, kasneje pa jih bomo nadgradili z vključevanjem višjih ravni. Po drugi strani pa bomo nekatere aktivnosti, kot je

recimo varčevanje z energijo in materiali, ki je že sestavni del našega vsakdana, prenesli tudi v delovne skupine.

Prepričan sem, da se bomo kot neposredni soustvarjalci napredka bolj cenili in spoštovali. Naši medsebojni odnosi se bodo še izboljšali, večja pripadnost podjetju pa bo gotovo vplivala tudi na poslovne rezultate in hkrati potrdila uspešnost projekta.

Slavko Kanalec, univ. dipl. inž. metal.,
glavni direktor Acronija

Investiramo

Nova tehnologija v tiskarni ZIP centra

Odločitev za naložbe pomeni v času recesije izbiro tvegane strategije. Vendar pa je to tudi čas za premik od starih k novim konceptom in iskanju priložnosti v težjih gospodarskih razmerah. Mednje brez dvoma sodi osredotočenost na stranke in nenehno razvijanje, izboljševanje in inoviranje ponudbe.

Zaradi tega smo se odločili, da našim strankam poleg klasičnega ofsetnega tiska, ki je še vedno »paradni konj« v tiskarstvu, ponudimo tudi inovativno tehnologijo digitalnega tiska, ki nam

omogoča, da visokokakovostne tiskovine izdelamo v času, ko jih stranka potrebuje. Naročiš danes, dobiš jutri je konkurenčna prednost, ki pomeni vrednost, ustvarjeno za stranko. Pri digitalnem tisku namreč odpadejo klasične tiskarske priprave (poizkusni odtisi, montaže, osvetljevanje ...), prav tako ne potrebujemo filmov in tiskarskih plošč, izdelek pa je digitalni odtis in ne izpis (print), zato je podobnost s klasičnim odtisom velika.

Oblikovno rešitev lahko v digitalno tiskarno pošljete kar po e-pošti v PDF-datoteki. Operater jo nato na računalniku, ki je sestavni del digitalnega

tiskarskega stroja, le še prilagodi formatu papirja. Čez nekaj minut so že na voljo končni odtisi.

Podatki za tisk se sproti odčitavajo iz datotek v računalniku, ki tudi krmili digitalni tiskarski stroj. Papir je lahko različnih gramatur in različnih formatov. Stroj omogoča zgibanje in spenjanje, zato lahko v kratkem času izdelamo brošure ali prospekte v manjših nakladah.

Stane Podlunšek, vodja projekta

Foto: arhiv ZIP centra

Digitalni tiskarski stroj Konica Minolta, nova pridobitev v tiskarni ZIP centra.

Prednosti digitalnega tiska so:

- omogoča krajše roke priprave in tiska,
- izdelava tiskovine na ogled pred tiskom celotnega naročila,
- je bolj ekonomičen pri tisku manjših naklad od klasičnega tiska,
- omogoča tisk spremenljivk iz baz podatkov,
- tisk na različne materiale (različni papirji in kartoni do 250 g, nalepke, prosojnice ...),
- tiskovino lahko spremenite v zadnjem hipu,
- omogoča takojšnjo dodelavo, saj sušenje barv ni potrebno.

Eurofer napoveduje težke razmere na trgu jekla v Evropski uniji v letu 2009

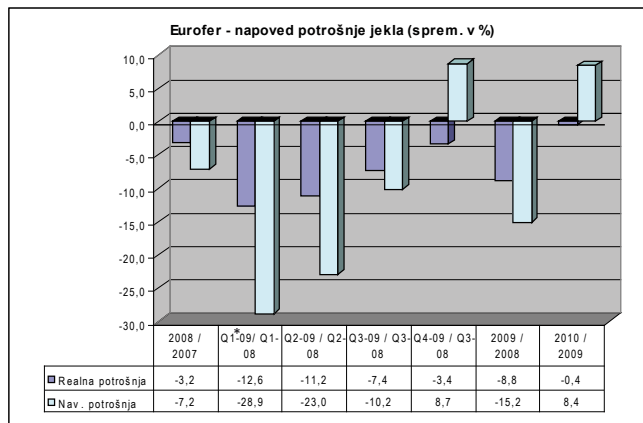
Potrošnja jekla

Potrošnja jekla v EU se je lani po podatkih Euroferja zmanjšala za 7 odstotkov. Po napovedih se bo letos potrošnja zmanjšala za 15 odstotkov. Najbolj se bo poraba zmanjšala v avtomobilski industriji, proizvodnji cevi, strojogradnji in v gradbeništvu. Omenjene štiri panoge predstavljajo dobri dve tretjini celotne potrošnje jekla v EU. Leta 2010 naj bi se potrošnja povečala za 8 odstotkov.

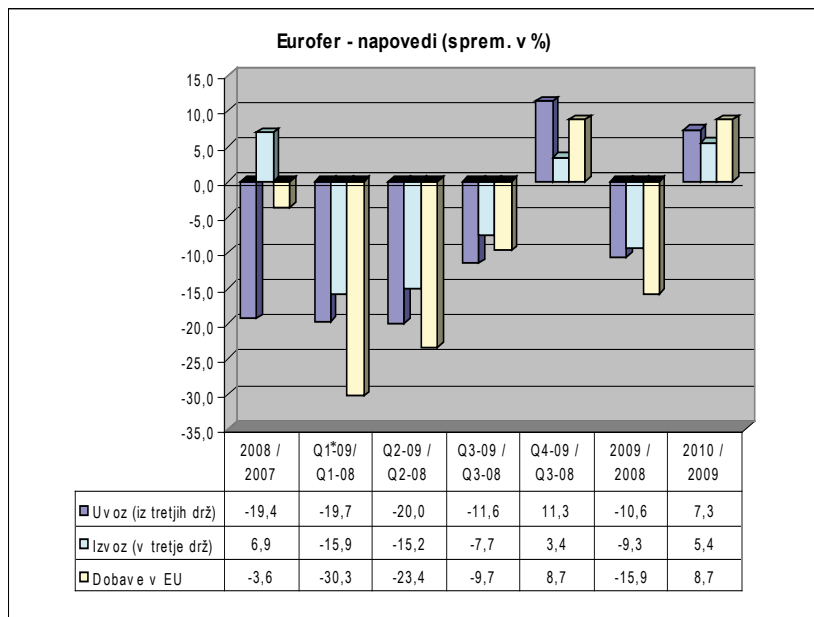
V začetku februarja je IMF znižal napoved svetovne gospodarske rasti za letošnje leto na 0,5 odstotka, kar je najnižja rast po drugi svetovni vojni (za primerjavo: decembra lani so napovedali 2,2-odstotno rast). BDP v EU se bo letos zmanjšal za 1,9 odstotka, v evro območju pa za 2,1 odstotka. Rahlo izboljšanje se pričakuje leta 2010 – rast BDP je ocenjena na 0,5 odstotka.

Navidezna potrošnja jekla se bo v I. in II. četrtletju letos na letni ravni zmanjšala za 29 oziroma za 23 odstotkov. Trend zmanjševanja potrošnje se bo nadaljeval tudi v II. polletju, vendar ne tako dramatično kot v I. polletju.

Gospodarska aktivnost v sektorjih potrošnje jekla (merjena z indeksom SWIP) se je lani zmanjšala za 1,5 odstotka, letos pa se bo zmanjšala za sedem odstotkov. Največji padec bo v avtomobilski industriji, proizvodnji cevi, strojogradnji in gradbeništvu. Skromna rast je napovedana šele za prihodnje leto.

Panoga	2008 / 2007	napoved					
		Q1-09 / Q1-08	Q2-09 / Q2-08	Q3-09 / Q3-08	Q4-09 / Q3-08	2009 / 2008	2010 / 2009
Gradbeništvo	-0,4	-8,1	-6,1	-2,8	-1,4	-4,4	-0,2
Avt. industrija	-5,5	-22,7	-17,0	-12,1	0,6	-13,7	5,7
Strojogradnja	1,8	-8,2	-7,9	-7,0	-4,9	-7,0	0,3
Proizvodnja cevi	-2,7	-12,8	-10,9	-7,7	-1,5	-8,7	1,4
Skupaj	-1,5	-11,3	-9,3	-6,4	-2,2	-7,4	1,1

* Q= četrtletje

Vir:
Economic and Steel Market Outlook 2009 – 2010 (January '09 Report from EUROFER's Economic Committee)

Uvoz, izvoz, dobave v EU

Uvoz se je lani zmanjševal in je bil za 19 odstotkov manjši kot leta 2007. Količinsko gledano je bil vrh dosežen v III. četrtletju lani. Najbolj se je povečal kitajski uvoz, še posebej pri naslednjih skupinah izdelkov: TVT, HVT, prevlečena pločevina in valjana žica. Zaradi zmanjševanja proizvodnje jekla Eurofer napoveduje, da se bo uvoz iz tretjih držav letos zmanjšal za 11 odstotkov.

Izvoz se je v zadnjem četrtletju lani po treh četrtletjih rasti zmanjšal za 9,3 odstotka. Na letni ravni se je izvoz povečal za 7 odstotkov. Zmanjševanje izvoza se bo nadaljevalo tudi letos; na letni ravni naj bi se izvoz zmanjšal za 9 odstotkov.

Dobave v EU so se lani zmanjšale za 4 odstotke, letos pa naj bi se za 16 odstotkov.

Janka Noč, univ. dipl. ekon.,
tržni analitik v Marketingu Acronija

Komercialni oddelki

V nekaj naslednjih številkah našega časopisa bomo predstavili oddelke, ki sodijo v komercialno področje. Najprej bodo na vrsti komercialni direktorji oziroma vodje komercial v naših podjetjih ter direktorji komercialnih področij v skupini SIJ – Slovenska industrija jekla, naslednjič bomo pod drobnogled vzeli nabavo, nato bo sledila prodaja ...

Mag. Dušica Radjenović, izvršna direktorica za komercialne zadeve v skupini SIJ – Slovenska industrija jekla

sij
skupina

Po izobrazbi sem magistrica ekonomskih znanosti, in sicer sem leta 2000 na EPF v Mariboru magistrirala iz poslovne politike in mednarodne menjave blaga. Svojo poklicno pot sem kot univ. dipl. ekonomistka začela leta 1989 kot štipendistka Gorenja v eni izmed njegovih takratnih tovarn Gorenje Fecro v Slovenj Gradcu, kjer sem v oddelku izvoza in uvoza kot pripravnica začela nabirati dragocene komercialne izkušnje. V jeklarstvu sem svojo poklicno pot začela aprila leta 1994, in sicer kot pomočnica člana uprave za komercialo v takratnem koncernu Slovenske železarnice v Ljubljani oziroma v današnjem holdingu SIJ. Leta 1998 sem bila iz holdinga razporejena v Metal Ravne, najprej na delovno mesto direktorice nabave, nato pa na delovno mesto članice posloводства za komercialo. Spomladi leta 2002 sem se odločila za nove komercialne izzive zunaj jeklarstva in sem se zaposlila v korporaciji Hidria. Junija leta 2006 pa sem se ponovno pridružila jeklarski ekipi Acronija kot članica posloводства za komercialo. Julija leta 2007 sem bila v okviru nove lastniške in organizacijske strukture imenovana za izvršno direktorico za področje komercialne na holdingu SIJ v Ljubljani. Letos bom dopolnila 20 let dela v prodaji, nabavi in marketingu. Delo s kupci in z dobavitelji me zelo veseli, čeprav je v teh turbulentnih, kriznih časih povezano z veliko mero dodatnega stresa in tržnih naporov za pridobivanje naročil kupcev in obstanek na trgu.

Sedanja svetovna gospodarska recesija, ki so jo ugledni ekonomski strokovnjaki označili za najhujšo krizo po 2. svetovni vojni, zlom finančnih trgov ter drastični upad naročil v vseh sektorjih gospodarstva, predvsem pa mrzlično iskanje rešitev za čimprejšnji in čim manj boleč izhod iz te globalne krize so v zadnjih nekaj mesecih najpogostejše teme razgovorov in sestankov v pre mnogih podjetjih tako v Sloveniji kot tudi drugih državah široma po svetu. Tudi proizvodne družbe, članice skupine SIJ, se že od začetka novembra 2008 soočajo z drastičnim upadanjem obsega naročil in s povečevanjem obsega zapadlih terjatev kupcev ter intenzivno iščejo rešitve in sprejemajo nujne ukrepe na vseh področjih poslovanja, da bi se čimprej izvile iz primeža globalne gospodarske krize, predvsem pa ublažile njene negativne učinke na naše poslovanje. V teh nepredvidljivih tržnih razmerah, ko se soočamo z drastičnim zmanjšanjem povpraševanja in občutnim presežkom ponudbe

izdelkov na trgu, se v komercialnem oddelku še posebej zavedamo dejstva, da sta obdržanje kupcev in zagotovitev naročil ključna za preživetje podjetja. Maksimirali smo prisotnost na trgu pri naših kupcih, intenzivno iščemo nove tržne priložnosti za plasma naših izdelkov ter se maksimalno prilagajamo tako kakovostnim kot cenovnim in logističnim zahtevam kupcev. Na drugi strani pa z dobro preiščeno nabavno politiko optimiramo nabavne tokove in vire ter maksimalno znižujemo nabavne stroške. Preteklo dolgoletno dobro sodelovanje s ključnimi tradicionalnimi

kupci, njihovo doseganje zadovoljstvo z našimi kakovostnimi izdelki in s prodajnim servisom ter zagotavljanje še boljšega servisa v prihodnje v smislu še boljše kakovosti, vključevanje novih izdelkov s še več dodane vrednosti v naš prodajni asortiment ter nadaljnja ohranitev cenovne konkurenčnosti in logistične fleksibilnosti bodo v sedanjem ostrem boju za tržni obstanek naša ključna konkurenčna prednost, na kateri bomo gradili naše prodajne in marketinške aktivnosti.

Dušica Radjenović

Strokovni sodelavci in pomočniki izvršne direktorice za komercialne zadeve so: Aleksander Šaronovs in Konstantin Morozov – oba za komercialne dejavnosti v Acroniju in Igor Rabin – za komercialne dejavnosti v Metalu Ravne in podjetju Acroni Deutschland.

*Žal od ruskih sodelavcev, od katerih narava dela zahteva pogosta službeno potovanja, do zaključka redakcije nismo uspeli prejeti predstavitev.

**Marjana Drolc, dipl. ekon.,
direktorica nabave v skupini SIJ – Slovenska
industrija jekla**

Jeklarjem sem se kot njihova štipendistka pridružila po zaključku višje ekonomske šole leta 1991. Po opravljenem pripravništvu v oddelku uvoza sem svojo poklicno pot nadaljevala v izvoznem oddelku in vse do leta 2004 imela različne zadolžitve v Acronijevi prodaji. Leta 2004 sem postala direktorica nabave. Z reorganizacijo v skupini SIJ – Slovenska industrija jekla sem leta 2007 prevzela vodenje nabave za celotno skupino.

Nabava je ena ključnih poslovnih funkcij, v okviru katere si prizadevamo za čim večji sinergijski učinek strateške nabave na ravni celotne skupine. Osnovna surovina v jeklarstvu so legure (dodajni elementi) in jekleni odpadki, ki so vsak po svoje izpostavljeni velikim tržnim nihanjem. Zato je potrebno stalno spremljanje in usklajevanje razmer na trgu oziroma potreb v proizvodnji, kar zahteva od nabavnika veliko prožnost in hitro odzivnost.

**Stanko Triglav, univ. dipl. inž. metal.
in mater.,
direktor prodaje v skupini SIJ – Slovenska
industrija jekla za Metal Ravne**

Osnovno šolo sem končal na Ravnah in nadaljeval šolanje na takratni MIŠ na Ravnah, kjer sem se izučil za poklic kalilec. V Ljubljani sem maturiral na srednji tehnični metalurški šoli (1975) ter diplomiral na višješolskem in nato še na visokošolskem študiju metalurgije (1980) na Fakulteti za naravoslovne vede Univerze v Ljubljani. Ob delu sem končal (1986) poslovno šolo za mlade menedžerje na Brdu pri Kranju.

Pripravništvo sem opravil med prvo zaposlitvijo v Livarni sive litine v Vuzenici in Livarni jeklenega granulata v takratni skupini Gorenje – Muta. Po odsluženju JLA sem se zaposlil (1981) v Valjarni takratne Železarne Ravne, na začetku kot vodja Težke proge (Bluminga), nato dve leti delal kot glavni tehnolog in na koncu kot direktor Valjarne od leta 1990 do 1994. leta. Po enoletnem intenzivnem usposabljanju za produktnega menedžerja v prodaji Metala Ravne sem leta 1995 prevzel vodenje oddelka Prodaja v Metalu Ravne.

Med delom v Valjarni sem se intenzivno ukvarjal z inventivno dejavnostjo, za kar sem prejel več priznanj kot inovator v okviru Železarne Ravne, leta 1988 pa skupaj s podjetjem tudi državno priznanje.

Pri svojem delu postavljam na prvo mesto nenehno izgrajevanje pozitivnega, ustvarjalnega ter človeškega odnosa do sodelavcev in poslovnih partnerjev, naravnanege na dolgoročno sodelovanje. Prodajo imamo v Metalu organizirano po geografskih področjih na pet skupin. Vsako od teh vodi izkušen prodajni menedžer, ki ima v skupini še po dva sodelavca za strokovno in administrativno pomoč. Naša osnovna naloga je pridobivanje naročil, količinsko in strukturno, v skladu z letnim načrtom. Delo v prodaji je izjemno dinamično, zahtevno in odgovorno, saj predstavlja vez med trgom in proizvodnjo. Vsak dan se soočamo z novimi izzivi, ki so v zadnjem obdobju zaradi močno spremenjene gospodarske in tržne situacije vse resnejši in vedno bolj nepredvidljivi.

V borbi na trgu nam ne bo uspelo zmagati v vsaki bitki, pomembno pa je, da dobimo vojno in preživimo.

**Andrejka Ilenič, univ. dipl. ekon.,
direktorica prodaje v skupini SIJ – Slo-
venska industrija jekla za Acroni**

V Acroniju sem se zaposlila marca 1992 v oddelku zunanje trgovine. V prvem letu sem se ukvarjala z nabavo, nato sem bila premeščena v izvozni oddelek. Kot komercialistka sem pokrivala pravzaprav vse Acronijeve programe (konstrukcijska, nerjavna in specialna jekla) z izjemo elektro pločevine. Leta 1999 sem napredovala na mesto vodja programa nerjavna pločevina. Ta program sem pokrivala vse do jeseni 2007, ko sem prevzela vodenje prodaje v Acroniju.

Prodaja v Acroniju je razdeljena na štiri področja – program nerjavnih, specialnih ter elektro jekel in na prodajno logistiko. Osnovni cilj vseh zaposlenih na prodaji je zagotoviti optimalni nivo naročil glede na gospodarski načrt in operativne načrte, naročeni material v roku odpremiti kupcem, prodajni posel pa je zaključen ob pridobitvi plačila. V današnjih

časih, ko se soočamo z recesijo in upadom povpraševanja, moramo biti še mnogo bolj aktivni in fleksibilni, da od kupca pridobimo naročila in jih "ukrademo" konkurenci. S kupci smo v dnevnem stiku, tako po e-pošti kot po telefonu, še mnogo bolj kot običajno pa na terenu, ob poslovnih obiskih kupcev. Poleg tega intenzivno kontaktiramo nove, potencialne kupce. Prodaja pri svojem delu tesno sodeluje z oddelkom marketinga, RR, s tehnično kontrolo in tehnologijo, da bi vsi skupaj kupce kar najbolje servisirali.

**Monika Štojs, univ. dipl. ekon.,
direktorica marketinga v skupini SIJ
– Slovenska industrija jekla**

Že med študijem sem bila več let turistična vodička, ukvarjala sem se tudi s poučevanjem tujih jezikov in prevajanjem. Leta 1992 sem se zaposlila v Acroniju v oddelku zunanje trgovine. Prvih nekaj mesecev sem delala na uvoznem, nato na izvoznem oddelku kot komercialistka. Pokrivala sem različna področja, od nerjavnih do specialnih in konstrukcijskih jekel ter profilov. Leta 1999 sem napredovala na mesto vodja prodaje. V Acroniju v tem obdobju nismo imeli ločenega marketinškega oddelka, zato sem že v okviru prodaje pokrivala tudi velik del marketinških aktivnosti. Leta 2006 smo se odločili, da oddelk prodaje razdelimo na dva ločena oddelka – prodajo in marketing. Prevezla sem vodenje na novo ustanovljenega marketinškega oddelka. Septembra 2007 se je komercialna funkcija centralizirala v okviru koncerna SIJ in prevzela sem vodenje marketinškega področja.

O tem, kaj pravzaprav marketing je, obstaja več razlag. Dolgo časa je prevladovalo prepričanje, da je marketing le oglaševanje, kar nikakor ne drži. Oglaševanje je le eno od orodij marketinga. Marketing pravzaprav pokriva zelo široko področje, v središču katerega pa je razumevanje kupca.

Marketinški oddelk v Acroniju je bil v prvi vrsti ustanovljen kot podpora prodaji. Spremlja dogajanja na trgu in identificira tržne priložnosti in nevarnosti. Sodeluje z mednarodnimi jeklarskimi združenji. Tesno sodeluje s prodajo pri pridobivanju novih kupcev. Pripravlja prodajne načrte, izdeluje tržne in prodajne analize ter meri zadovoljstvo potrošnikov. Skrbi za to, da so kupci seznanjeni z izdelki, ki jih proizvajamo. Delo marketinškega oddelka obsega še predstavitev na sejnih, izdelavo katalogov, internetnih strani, oglaševanje ...

Vloga koncerna SIJ na področju marketinga je predvsem v povezovanju družb na tistih področjih, kjer je skupno delovanje bolj smiselno in učinkovito kot posamično delovanje. Veliko pozornost posvečamo tudi povečevanju prepoznavnosti skupine SIJ.

**Janko Miklavc, univ. dipl. inž. str.,
komercialni direktor/prodajni menedžer
v Nožih Ravne**

NOŽI RAVNE d.o.o.

Po osnovni šoli, ki sem jo obiskoval na Ravnah na Koroškem, sem maturiral leta 1977 na ravenski splošni gimnaziji. Visokošolski študij strojništva sem dokončal leta 1982 na Univerzi v Mariboru na Fakulteti za strojništvo.

Diplomsko nalogo sem izdelal med svojo prvo zaposlitvijo v takratnem tozdu Armature Muta. Po petih letih pridobivanja delovnih izkušenj sem leta 1987 začel delati v ravenski kovačnici, sprva kot vodja avtomatske kovačnice in nazadnje kot direktor kovačnice do leta 1994. Po enoletnem delu v prodaji v Metalu Ravne kot produktni menedžer za kovane proizvode sem leta 1995 prevzel vodenje komerciale v Nožih Ravne, kjer delam še danes.

Po prvih izkušnjah v Armaturah Muta in pridobljenih izkušnjah s področja metalurgije v večjem Metalu Ravne mi je postalo vodenje komerciale v Nožih Ravne svojevrstni »ži-

vljenjski izziv«. V manjši družbi, kot so Noži Ravne, je delovno področje širše in zahteva/daje neposredno povezavo posameznika z delom družbe. Prodajni posel tako specifičnih proizvodov, kot so industrijski noži, zahteva globalno trženje in posega v zelo različne industrije od lesne in papirne industrije do reciklaže, metalurgije, elektro in živilske industrije. Vso to raznolikost trgov in trženja s sodelavci obvladujemo organizirani v prodajne ekipe glede na glavne štiri skupine proizvodov (noži za les, kovine, reciklažo in papir). Glede na vrsto dela in mesto, kjer se delo predvsem opravlja, pa smo se z letošnjo reorganizacijo razdelili na notranjo (inside) in zunanjo (outside) prodajo. Delo pri nas je zelo dinamično in zahtevno, vendar ga ob dobri prodajni ekipi in podpori drugih sodelavcev rad opravljam.

Andrej Pogačnik,
spec. za menedžment, univ. dipl. ekon.,
vodja komerciale v podjetju SUZ

Leta 1992 sem se zaposlil v družbi Fi Prom, ki je v tistih časih združevala dolgi program na lokaciji Jesenice. Do leta 1995 sem deloval kot nabavni komercialist, naslednja tri leta pa kot vodja nabave. Po reorganizaciji Fi Proma leta 1998 sem bil pet let vodja nabave v družbi SUZ na Jesenicah, zadnja štiri leta pa vodim v tej družbi celotno komercialo.

V družbi SUZ kot vodja komerciale pokrivam nabavni in prodajni oddelek. Na nabavni strani največji poudarek namenjam nabavi valjane žice, ki jo kupujemo pri najpomembnejših valjarnah žice v Evropi in deloma tudi v Aziji. Zaradi omejenih sredstev se s delavci trudimo za čim večjo optimizacijo nabave, kar pomeni zelo dinamično in včasih tudi stresno delo. Prodajni oddelek trenutno posluje z več kot stotimi kupci, ki večinoma prihajajo iz avtomobilske in elektro industrije. Trudimo se, da v kar največji meri zadovoljimo želje in potrebe naših kupcev, hkrati pa posebno pozornost namenjam tudi razvoju novih trgov.

Podatke zbrala: Vesna Pevec Matijević

IMH novičke

IMH novičke

Nova vibracijska naprava

V Kombinat KMAruda, d. d., je izdelana vibracijska naprava. Delavci vzdrževalnega obrata so izdelali prvo poskusno vibracijsko napravo VVDR-5 za transport drobljene rude iz odkopne komore. Za vzdrževalni obrat je

bila ta naloga popolnoma nova – prej so take naprave naročali v tovarni OZGO v mestu Stari Oskol. Napravo so 11. februarja dostavili v premogovnik. Če bo uresničila pričakovanja rudarjev, bo obrat nadaljeval izdelavo vibracijskih transporterjev, kar bo v prihodnje zagotovilo prihranek sredstev, ki so bila namenjena za nakup tovrstnih naprav.

Internetna trgovina

Tulačermet, d. d., se pripravlja na odprtje internetne trgovine. Tulačermetovi strokovnjaki za upravljanje z informacijskimi tehnologijami so uporabnike priklopili na enotni sistem e-trgovanja. K izvedbi izobraževanja sodelavcev družbe so povabili strokovnjake Centra za razvoj gospodarstva iz Moskve. Prvi so se izobraževanja udeležili ter se celo preizkusili v e-trgovanju strokovnjaki iz komercialnega oddelka, oddelka za investicijske gradnje ter iz varnostne službe. E-trgovanje omogoča precejšnje skrajšanje časa nabave opreme, zmanjšuje stroške nabave ter zagotavlja transparentnost izbora dobaviteljev. Delo v sistemu pomaga izvesti ves nabor različnih trgovskih in nabavnih aktivnosti pri prodaji in nabavi ne samo blaga, ampak tudi storitev, kar je zelo pomembno za oddelek investicijske gradnje pri iskanju izvajalcev. Poleg tega upajo, da se bo zaradi e-trgovanja povečalo tudi število kupcev.

Vir: spletna stran holdinga IMH;
www.metholding.ru/en/news

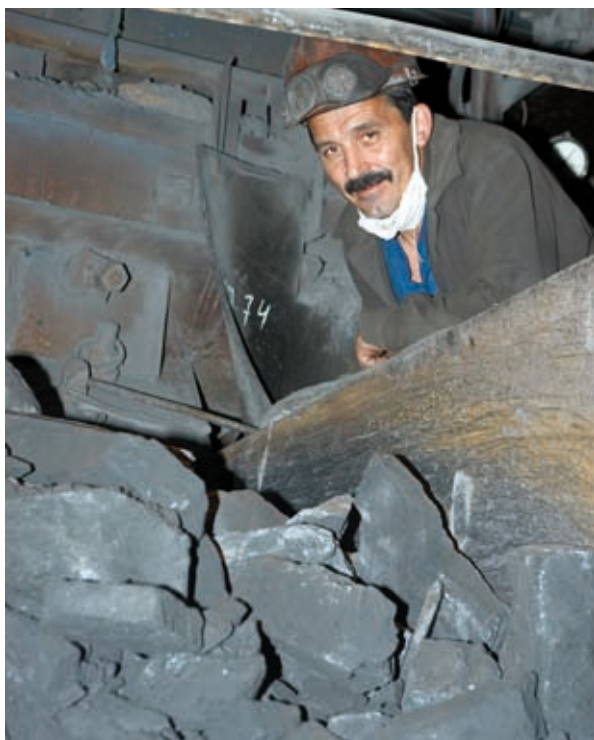

Foto: arhiv IMH

Kako prepoznati, razlikovati in izbrati nerjavno jeklo?

Poznamo več kot 100 različnih vrst nerjavnih jekel, ki se po svojih uporabnih in tehnoloških značilnostih med seboj lahko zelo razlikujejo. Ko izbiramo nerjavno jeklo, moramo dobro poznati njegovo končno uporabno vrednost ter vsaj osnovne tehnične značilnosti.

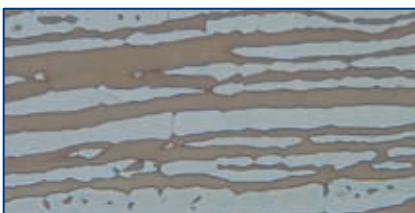
V laičnih krogih se večkrat srečamo s trditvijo: »Saj sem izbral nerjavno jeklo in zato ne bi smel imeti nikakršnih težav.« Vemo pa, da temu ni povsem tako. Nerjavno jeklo mora biti pravilno izbrano.

Nerjavna jekla je leta 1913 odkril raziskovalec Harry Brearley.

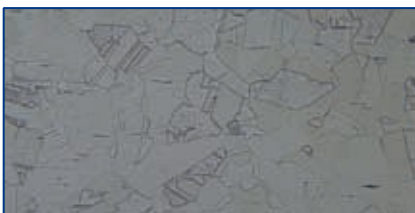
V principu so to zlitine železa, kroma in niklja ter nekaterih drugih dodanih legirnih elementov ali pa tudi brez njih.

ferit 0 % niklja

dupleks 5 % niklja

avstenit > 8 % niklja

Vpliv niklja se kaže v spremembi mikrostrukture.

Feritna nerjavna jekla

Osnovna mikrostruktura feritnih nerjavnih jekel je ferit. Kot osnovni legirni element se uporablja krom, ki se giblje med 11 in 30 %. Nikelj ni dodan! Delež ogljika pa znaša med 0,01 in 0,1 %.

Iz tega vidika spadajo v skupino najcenejših nerjavnih jekel.

Skoraj v vseh agresivnih sredstvih imajo slabšo korozijsko obstojnost kot avstenitna nerjavna jekla.

Zelo so podvržena nastanku grobega zrna, ki se tvori kot posledica kritične stopnje deformacije pri hladnem valjanju ali neustrezni temperaturi toplotne obdelave.

Grobo zrno zasledimo tudi pri zvarih. Pri zelo dolgem zadrževanju v temperaturnem območju med 600 in 900 oC lahko pride do krhkosti zaradi izločanja sigma faze. Višji je odstotek Cr v jeklu, hitreje pride do izločanja te faze.

So magnetna. Velikokrat pa je tudi vprašljiv njihov končni videz površine, ki pa seveda izvira iz pogojev toplotne obdelave in ustreznega čiščenja površine.

Da jih lahko uvrščamo v to skupino jekel, morajo imeti najmanj 10,5 % kroma!

Njihova uporabnost je zelo raznolika. Eno samo jeklo ne more zadostiti vsem obratovalnim zahtevam. Tako so se razvila številna jekla in vsako od njih ima poudarjene le določene lastnosti.

V grobem jih lahko delimo v tri velike skupine, ki se med seboj razlikujejo po svoji mikrostrukturi.

Delež niklja v jeklu bistveno vpliva na spremembo mikrostrukture in daje jeklu značilne tehnološke in uporabne lastnosti.

Ločimo:

- feritna nerjavna jekla z 0 % niklja
- feritna mikrostruktura,
- dupleks nerjavna jekla s 5 % niklja
- mešana feritno-avstenitna mikrostruktura,
- avstenitna nerjavna jekla z nikljem (več kot 8 %) – čista avstenitna mikrostruktura.

Stane Jakelj, dipl. inž. metal., raziskovalec za nerjavna jekla: »Nerjavna jekla vsebujejo najmanj 10,5 % Cr. Njihova največja odlika je izvrstna korozijska obstojnost, ki pa ima tudi svoje zakonitosti in omejitve. Najpomembnejšo skupino nerjavnih jekel predstavljajo avstenitna nerjavna jekla. Seveda pa je izbira vrste nerjavnega jekla močno odvisna od cene in končne uporabne vrednosti izdelka.«

Njihova uporaba je dokaj razširjena, je pa res, da so prisotna tam, kjer ni velikih zahtev po korozijski obstojnosti materiala.

Feritna nerjavna jekla srečamo predvsem v avtomobilski industriji (deli izpušnih sistemov), živilski industriji in arhitekturi (konstrukcijski elementi).

Foto: Internet

Izpušni sistem, izdelan iz feritnega nerjavnega jekla

Avstenitna nerjavna jekla

Ta sestavljajo najpomembnejšo in obenem najbolj razširjeno skupino nerjavnih jekel. Njihova uporabna vrednost je zelo široka in pestna, od arhitekture, živilske industrije in vse do petroke-

mije. Mikrostruktura je avstenitna. Narekujeta jo dva osnovna legirna elementa, in sicer krom (16–20 %) in nikelj, ki mora biti večji od 8 %.

Nekatera jekla vsebujejo tudi 2 do 4 % molibdena. Le-ta v kombinaciji z nikljem pospešuje tvorbo pasivnega zaščitnega oksidnega filma, ki nastaja na površini jekla. Zato imajo zelo dobro korozijsko obstojnost.

Poleg odlične korozijske obstojnosti jih odlikuje izjemno dobra žilavost, tudi do temperature tekočega dušika.

Zaradi visoke vsebnosti kroma jih lahko uporabljamo kot v ognju obstojna jekla, vse do temperature 800 oC, vendar le v oksidativni atmosferi. So nemagnetna in imajo lep končni videz.

Površine niso zahtevne za vzdrževanje. Vsekakor pa je njihova pomanjkljivost visoka tržna cena.

Avstenitno nerjavno jeklo kot arhitekturni element

Dupleks nerjavna jekla

Njihova značilnost je, da imajo kombinirano feritno-avstenitno mikrostrukturo.

Delež kroma se giblje okoli 22 %, delež niklja pa znaša 5 %. Jeklo vsebuje tudi 3 % molibdena in med 0,1 in 0,2 % dušika.

Taka kemična sestava zagotavlja feritno-avstenitno mikrostrukturo, ki v deležu predstavlja razmerje 50 : 50 (ferit : avstenit).

Odlikujejo jih zelo dobre mehanske lastnosti, zlasti napetost tečenja (Rp0.2) in trdnost (Rm) v N/mm².

Jeklo je magnetno, odporno na napetostno korozijsko pokanje in jamičasto korozijo. Razvito je bilo kot zamenjava za avstenitno nerjavno jeklo z oznako 316L.

Seveda tu zopet trčimo ob ceno, ki pa je nekoliko višja kot pri avstenitnem nerjavnem jeklu.

Zaradi izjemno dobre korozijske obstojnosti in obenem kakovostnih mehanskih lastnosti se uporablja v sistemih, ki so korozijsko zelo občutljivi, obenem pa zahtevajo visoke mehanske lastnosti. Zlasti se veliko uporabljajo v petrokemiji.

Izgradnja zahtevnih cevovodnih sistemov iz dupleks nerjavnega jekla

Toda kljub vsemu naštetemu in vsej pestrosti različnih skupin nerjavnih jekel se razmerje med posameznimi skupinami nerjavnih jekel v daljšem časovnem obdobju ni spremenilo.

Globalno gledano delež svetovne porabe avstenitnih nerjavnih jekel v primerjavi s feritnim nerjavnim jeklom ostaja vrsto let nespremenjen in se giblje krepko čez 70 %.

Poraba nerjavnih jekel iz skupine avstenitnih nerjavnih jekel v svetu močno prevladuje!

Iz tega vidika so avstenitna nerjavna jekla tudi najbolj razširjena in hkrati najbolj poznana skupina jekel.

Seveda pa je ta trend odvisen tudi od svetovnih tržnih cen surovin. Te pa v zadnjem dveletnem obdobju niso bile v prid avstenitnim nerjavnim jeklom.

Priča smo bili skokovitemu porastu cene niklja, ki je eden od osnovnih legirnih elementov za proizvodnjo avstenitnih nerjavnih jekel. Posledica so tudi višje cene končnih proizvodov, izdelanih iz te skupine jekel. Poleg nestabilne cene niklja pa smo bili priča tudi velikim cenovnim nihanjem drugih legirnih elementov in tudi cene jeklenega odpadka.

Proizvodnja nerjavnih jekel je tako izpostavljena kar velikemu tržnemu prepihu.

Prav zaradi vseh teh razlogov se pojavlja dilema: Kako med 100 različnimi vrstami izbrati najustreznejše nerjavno jeklo?

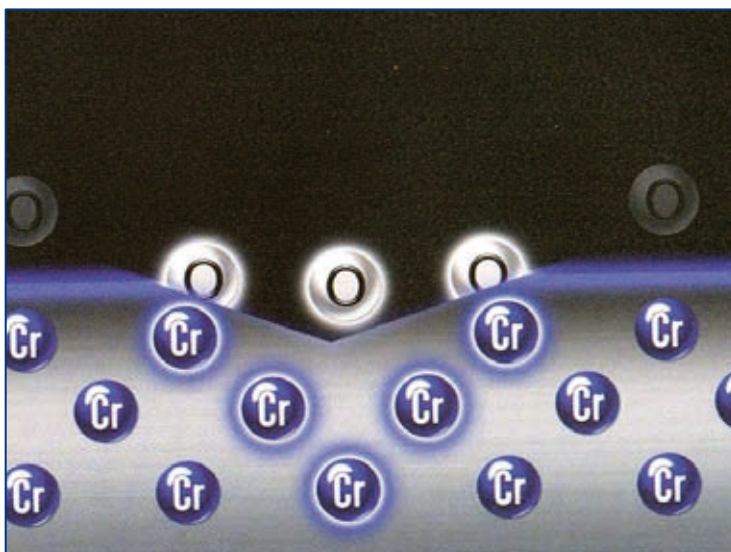
Foto: Internet

Foto: Internet

Foto: Internet

Poškodovan pasivacijski sloj na površini nerjavnega jekla, idealno mesto za tvorbo korozije.

Zato moramo pri ustrezni izbiri jekla slediti vsaj dvema najpomembnejšima smernicama, in sicer:

namen uporabe:

- korozijska odpornost:	krom (+ molibden)
- preoblikovalnost:	nikelj (+ baker)
- višje mehanske lastnosti:	dušik, ogljik
- varivost:	ogljik δ , titan, niobij

cena

- nikelj, krom, molibden, jekleni odpadki

Glede na mehanske lastnosti posamezne skupine jekla lahko določimo njihovo uporabno vrednost.

Splošno dobro uporabno vrednost dosegamo z avstrenitnimi nerjavnimi jekli.

Z vsemi drugimi skupinami nerjavnih jekel smo do neke mere zelo omejeni.

Varivost feritnih nerjavnih jekel je omejena nekje do 2,5 mm debeline (nevarnost krhkega vara).

Ta se izboljša z dodatkom titana in niobija, ki preprečujeta pojav krhkosti v toplotno vplivni coni.

Pri višjih debelinah pa feritna nerjavna jekla po svoji uporabni vrednosti zamenjajo dupleks nerjavna jekla.

Druga zelo pomembna lastnost nerjavnih jekel je njihova korozijska obstojnost. Korozijsko obstojnost zvišujejo legirni dodatki molibdena, dušika, titana in niklja.

Pasivna plast na površini se ponovno tvori, če je na voljo dovolj kisika.

Aktivne pasivne plasti se ne tvorijo tam, kjer primanjkuje kisika (špranje, mehanski spoji, slabo obdelani zvari, umazana površina, prisotnost klora). Zato so taka mesta idealna območja za razvoj korozije.

Končna ustrezna izbira nerjavnega jekla je vedno kompromis med ceno in uporabnimi lastnostmi. Faktorji, ki pa jih pri izbiri jekla moramo upoštevati, so:

- vplivi okolja,
- končna izvedba in stanje površine materiala,
- pričakovanja kupca,
- možnosti čiščenja in vzdrževanja,
- cena.

Stane Jakelj

Foto: Internet

Zanimiva arhitekturna konstrukcija iz nerjavnega jekla

Predstavitev Esotecha, družbe za razvoj in izvajanje ekoloških in energetskih projektov, d. d.

Ekologija – Na področju ekologije razvijamo rešitve za čiščenje industrijskih in komunalnih odpadnih voda, pripravo vode, ravnanje z odpadki, čiščenje emisij v ozračje in namenske tehnološke rešitve. Verjamemo, da mora biti trajnostni razvoj družbe naravnani k zadovoljevanju potreb sedanjih generacij brez ogrožanja možnosti prihodnjim generacijam, da zadovoljijo svoje potrebe. Naš cilj pri izvajanju projektov sta razvoj in gradnja tehnologij, ki so okoljsko najmanj obremenilne in hkrati energetsko najučinkovitejše.

Energetika – Na področju energetike razvijamo energetske učinkovite in okolju prijazne rešitve, s katerimi prispevamo k uporabi obnovljivih virov energije, obnovi in novogradnji termoelektričnih in hidroenergetskih objektov, prenosu in distribuciji električne energije ter proizvodnji in distribuciji toplotne energije.

V odvisnosti od razmer na trgu in kompleksnosti projektov, preko naročila ali pogodbe, prevzamemo posamezno fazo, več faz ali pa celotno izvajanje projekta (rešitev na ključ), ki zajema:

- Pripravo razpisne dokumentacije
- Idejne rešitve in razvoj aplikacij
- Projektiranje (projektne dokumentacije, upravni postopki)
- Dobavo opreme
- Izvedbo projektov
- Meritve
- Avtomatizacijo procesov ter zagon
- Šolanje kadrov
- Vzdrževanje in servisiranje
- Servis na daljavo
- Finančni inženiring
- Nadzor projektov
- Projektni menedžment
- Poprodajni servis

Esotech je projektno usmerjena družba. Menedžment projektov predstavlja v Esotechu uveljavljeno tehnologijo dela in daje odgovor na zastavljeno nalogo – izvesti projekt ob sodelovanju različnih strokovnjakov v dogovorjenem času, z razpoložljivimi proizvodnimi sredstvi in z zelenimi učinki. Naš sistem vodenja kakovosti je zasnovan na modelu poslovne odličnosti EFQM in modelu stalnih izboljšav, kjer za doseganje ciljev uporabljamo naslednje standarde:

- za vodenje kakovosti standard ISO 9001,
- za ravnanje z okoljem ISO 14001,
- za varnost in zdravje OHSAS 18001,
- evropski varilski certifikat po standardu EN ISO 3834-2,
- Slovenski inštitut za kakovost – protieksplzijska zaščita (SIQ - Ex), Urad RS za standardizacijo in meroslovje, Ex-komisija.

Acroni – Zmanjšanje porabe hladilne vode

S projektom smo zmanjšali porabo primarne dodajne vode in odvzem vode iz reke Save in potoka Javornik za približno 2000 m³/h, in sicer za potrebe hlajenja posameznih delov proizvodnje: jeklarna, vroča valjarna, hladna valjarna in potisna peč. Projekt temelji na zapiranju tokokrogov in ustrezni predpripravi – kondicioniranju hladilne vode. Projekt smo pripravili od projektne dokumentacije, dobave in montaže opreme, testiranje, nastavitve in zagonov. Zanj smo prejeli srebrno priznanje GZS Savinjsko-Šaleške območne zbornice Velenje za profesionalno inovacijo ter nagrado revije Gospodarski vestnik, Ekološkega razvojnega sklada RS, Javnega sklada in Agencije RS za okolje za okolju prijazen postopek v letu 2004.

Acroni – Čistilna naprava za čiščenje odpadnih vod iz škajnih jam Bluming in Steckel

V Esotechu smo celovito izpeljali projekt (od projektne dokumentacije do izvedbe), katerega namen je čiščenje odpadnih voda iz valjčnih linij Bluming in Steckel ter zapira-

ESOTECH

Osnovni podatki

ESOTECH, družba za razvoj in izvajanje ekoloških in energetskih projektov, d. d.

Preloška cesta 1, 3320 Velenje, Slovenija

Tel. št.: 00386 38994 502

Telefaks: 00386 38994 503

Spletna stran: www.esotech.si

nje tokokrogov. Učinki projekta so: temperaturno kondicioniranje vode, izločevanje odpadnih olj, trdnih delcev, težkih kovin, dokončno zapiranje krogotokov tehnološke vode, obdelava mulja in njegova nadaljnja uporaba v tehnoloških procesih, popolna avtomatizacija procesa. Snovne bilance procesa so v celoti zaprte znotraj proizvodnih procesov jeklarne. Očiščena voda in osušeni mulj se vračata v proizvodne procese. S tem je dosežena najvišja stopnja okoljske ustreznosti objekta.

Acroni – Hlajenje odprtega in zaprtega sistema kontiliva – projekt v zaključni fazi

S posodobitvijo naprave za kontinuirano ulivanje jekla se je pojavila potreba po povečanju hladilne moči in kakovosti vode, ker obstoječi sistemi niso zadostni. V tem času zaključujemo projekt hlajenja odprtega in zaprtega sistema kontiliva. Celoten projekt od projektne dokumentacije do izvedbe po sistemu »funkcionalni ključ v roke« obsega: ločevanje vseh posameznih krogotokov, čiščenje in kondicioniranje povratnih vod, zapiranje krogotokov, hlajenje povratne vode, varnostni sistem ter avtomatizacijo procesa. Celovita rešitev zagotavlja avtonomno delovanje postrojenja glede na zahteve tehnološkega procesa kontinuiranega litja. Le optimalni parametri hladilne vode zagotavljajo ustrežno kakovost končnih izdelkov – slabov in nemoteno obratovanje tehnoloških naprav livne naprave.

Metal Ravne – Nova kovačnica težkih odkovkov

S povečanim povpraševanjem po večjih odkovkih in sprejeto odločitvijo o izgradnji nove tovarne težkih odkovkov smo izdelali projektno dokumentacijo in izvedli tehnološke procese na objektu Nova kovačnica težkih odkovkov. Projekt je zajemal: tehnološko pripravo hladilne vode, hlajenje in prezračevanje posameznih prostorov tehnologije, energetske razvode posameznih medijev (plin, komprimirani zrak, kisik), sistem stabilne gasilne naprave z avtomatskim odkrivanjem in javljanjem požara, NN-del transformatorske postaje z lastno rabo, električne inštalacije ter strelovodno napeljavo in ozemljitve.

Metal Ravne – Razširitve ulivališča v Jeklarni 2

Zaradi povečanja zmogljivosti proizvodnje jeklarskih izdelkov in izgradnje nove proizvodne hale smo pripravili projektno dokumentacijo in izvedli električne ter tehnološke inštalacije v proizvodni hali ter zgradili novo transformatorsko postajo. Tehnološke inštalacije so zajemale razvod energentov (komprimirani zrak, argon, zemeljski plin, kisik ...), treba je bilo zagotoviti prezračevanje proizvodne hale ter hidrantno omrežje, električne inštalacije pa inštalacije za malo moč, razsvetljava, ogrevanje hidrantnega omrežja, sistem za odkrivanje in javljanje požara, ostali šibki tok ter strelovodno napeljavo z ozemljitvami. Nova transformatorska postaja je vključevala celoten izvajalski inženiring (od zasnove do izgradnje ter priključitev na električno omrežje).

Acroni – RTP Jeklarna 110/35kV

Podjetje Acroni Jesenice se napaja z električno energijo preko štirih 110 kV daljnovodov. Vstopna točka je RTP Jeklarna, kjer se električna energija transformira na 35 kV napetostni nivo z dvema transformatorjema (75 MVA in 40 MVA). Zaradi zagotovitve zanesljivosti obratovanja smo vgradili še tretji transformator 110/35 kVA, moči 100 MVA. V Esotechu smo izdelali projektno dokumentacijo, izvedli celotno dobavo VN-, SN- in NN-opreme (razen transformatorja), izvedbo in spuščanje v pogon. Pri projektu so bili uporabljeni najnovejše smernice in standardi na področju vodenja in zaščite. Po uspešno izvedeni dograditvi novega transformatorskega polja smo rekonstrukcijo nadaljevali na obeh vitalnih daljnovodnih poljih (Okroglo I. in Okroglo II.) in preostalih dveh transformatorskih poljih. Rekonstrukcija je zajemala VN- aparate, podstavke za VN-aparate, krmilne kableske povezave ter vodenje in zaščito posameznih polj. Posamezno polje je bilo rekonstruirano v rekordnih desetih dneh.

Metal Ravne – TP Valjarna III

Zaradi posodobitve proizvodnje na težki progi v valjarni gredic smo dogradili transformatorsko postajo TP Valjarna III (20/3,15 kV), od koder se napajata tudi dva nova transformatorja, namenjena valjarniški progi.

Acroni – projekt VOD

Leta 2003/2004 smo projektirali in postavili novo vakuumsko napravo. Projekt je obsegal gradbena dela, montažo tehnološke in elektro opreme ter izvedbo pripadajočih energetskih inštalacij. Izveden projekt je omogočil povečanje proizvodnje nerjavnih jekel, zmanjšanje vplivov na okolje, z avtomatizacijo in računalniško kontrolo tehnološkega procesa so se izboljšale tudi delovne razmere in varnost zaposlenih.

Posodobitev razdelilnih transformatorskih postaj

Zaradi zagotovitve zanesljivosti obratovanja in potrebe po večjem odjemu električne energije je bilo treba posodobiti naslednje RTP in TP:

Obnova 5 kV stikališča razdelilna postaja (RP) – Hladna valjarna Bela (HVB)

projektiranje, dobava, montaža in priključitev 29-tih SN-celic, ureditev kabske trase pod stikališčem, podaljšanje in priključitve obstoječih kablov, položitev in priključitev novih kablov, demontaža starih SN-celic in kablov, signalizacija in upravljanje, razsvetljava, električne meritve, parametiranje zaščit ter spuščanje v pogon

TP4 Jeklarna 5/0,4 kV	projektiranje, SN-stikalni blok, NN-stikalni blok, parametiranje numeričnih relejev, kabske povezave
RTP Bela 35/5 kV	projektiranje, SN-stikalni blok, kabske povezave
TP2 Javornik 5/0,4 kV	projektiranje, SN-stikalni blok, NN-stikalni blok, transformator, parametiranje numeričnih relejev, kabske povezave, dizel agregat
TP3 Javornik 5/0,4 kV	projektiranje, SN-stikalni blok, NN-stikalni blok, transformator, parametiranje numeričnih relejev, kabske povezave
TP 7 VOD 5/0,4 kV	projektiranje, SN-del, NN-del, transformatorji
TP 11 kontejnerska trafo postaja 5/0,4 kV	projektiranje, SN-stikalni blok, NN-stikalni blok, transformator, parametiranje numeričnih relejev, kabske povezave
TP ZPHV 5/0,4 kV	projektiranje, SN-del, transformator
TP 4 Javornik, TP 6 Javornik, TP Žarilna	projektiranje, rekonstrukcija NN-, SN-dela, kabliranje, nastavitve zaščitnih relejev
TP Strugarna valjev 5 kV stikališče	projektiranje, rekonstrukcija SN-dela, parametiranje numeričnih relejev
TP Bela 5/0,4 kV	projektiranje, rekonstrukcija SN-dela, NN-del, NN-zbiralnice, kabliranje, parametiranje zaščitnih relejev

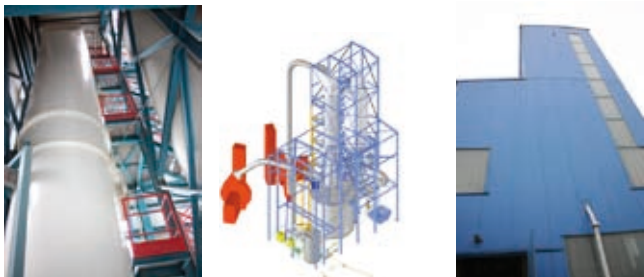

Fotografija: arhiv podjetja

Izvedeni objekti so plod uspešnega poslovnega sodelovanja, ki smo ga začrtali pred leti, in temeljijo na vzajemnem spoštovanju medsebojnih obveznosti ter obojestranskem sodelovanju družb in angažiranih sodelavcev, s ciljem uspešne izvedbe zastavljenih nalog. Projekti na področju okoljevarstvenih tehnologij so po tehnološki zahtevnosti, kompleksnosti, obsegu in rokovnih pogojih izjemna referenčna osnova za Esotechovo prihodnje poslovanje na domačem in ciljnih tujih trgih. V Esotechu verjamemo, da smo s svojim znanjem pomembno prispevali k dvigu zanesljivosti in kakovosti proizvodnje ter okoljevarstvenim posodobitvam in energetski učinkovitosti družb skupine SIJ. **Za naročila, sodelovanje in zaupanje se iskreno zahvaljujemo, prepričani smo, da bomo zgledno sodelovali tudi v prihodnje.**

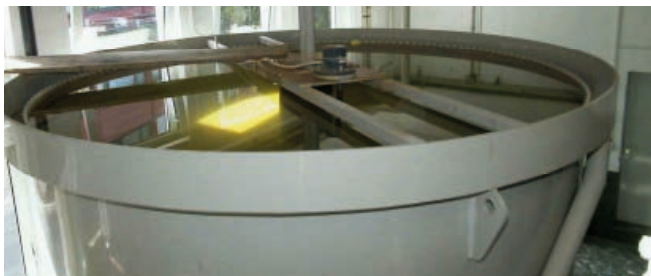
Najpomembnejše reference družbe Esotech, v zadnjem obdobju, zunaj Slovenske industrije jekla

Razžveplanje dimnih plinov,
MPI Reciklaža, Žerjav, 1999/2008 (rekonstrukcija)

Priprava vode,
TE Brestanica, 2000

Industrijska čistilna naprava,
NIKO Železniki, 2001

Rekonstrukcija RTP Krško 400/110 kV,
Elektro-Slovenija, d. o. o., 2003

Tehnološke inštalacije in posodobitve, Gorenje, d. d.

Rekonstrukcija kanalov dimnih plinov na bloku 5, TE Šoštanj,
2007

Bioplinska naprava, Koto, d. d., 2007/2008

HE Zlatoličje,
Dravske elektrarne Maribor,
2008

Fotografije: arhiv podjetja

Rekonstrukcija »CEP« 70 MW, KP Velenje, 2007/2008

Daljinsko hlajenje objektov v MO Velenje
KP Velenje 2007/2008

Pojav nevarnega dogodka pri delu – razlog za takojšnje ukrepanje

V zadnjem času se vse pogostejše postavljajo vprašanja tako na državni ravni kot v realnem oziroma gospodarskem sektorju, kako zmanjšati ali celo povsem preprečiti nezgode oziroma poškodbe pri delu. Sredi lanskega leta sta Inšpektorat RS za delo in Zbornica varnosti in zdravja pri delu začela pripravljati poseben projekt po vzoru Finske z delovnim naslovom »LEVEL ZERO«, kar z drugimi besedami pomeni vzpostaviti stanje brez poškodb pri delu.

V Sloveniji se je v zadnjih letih pripetilo med 24.000 in 27.000 nezgod pri delu, zaradi katerih smo izgubili na letni ravni preko milijon delovnih dni, kar predstavlja okrog 10 % vsega bolniškega staleža zaposlenih. Izguba delovnih dni, stroški zdravljenja vključno s pogosto drago in z dolgotrajno zdravstveno rehabilitacijo ter vrsta posrednih stroškov zaradi poškodb pri delu iz nacionalnega vidika pomenijo izgubo med 1,6 in 2,5 % BDP (bruto družbenega produkta) oziroma med 600 in 800 milijoni EUR na letni ravni. To so finančni kazalci, ob katerih se vse bolj zdrznejo tudi največji makroekonomisti, da o gospodarstvenikih, ki so jih doleteli tovrstni stroški, sploh ne govorimo. Seveda se ob tem samo po sebi postavlja vprašanje, kako se spopasti s problemi nevarnosti za zdravje in življenje zaposlenih oziroma kako zagotoviti varne delovne razmere. Z uvajanjem vse boljše ter v večini primerov tudi varnejše delovne opreme pričakujemo višjo raven varnosti in zdravja pri delu ter s tem varnejše delovne razmere. Toda žal ni vedno tako, saj kljub visoki tehnološki ravni delovne opreme, v kateri so sicer integrirani visoki standardi za zagotovitev varnosti zaposlenih delavcev, prihaja do novih nevarnosti, povzročenih predvsem zaradi neustreznega ravnanja delavcev. V raziskavah na področju varnosti in

zdravja pri delu (VZD), ki so jih pred časom naredili v ZDA, so prišli do pomembnih ugotovitev, in sicer, da več kot 90 % poškodb pri delu povzroči t. i. človeški faktor. Med najpogostejšimi vzroki so neustrezen način dela, nespoštovanje oziroma neupoštevanje navodil varnega dela, elementarna kršitev varnostnih predpisov oziroma ukrepov idr. Pri tem se postavlja vprašanje, ali vlagati še dodatna sredstva v tehnično posodobitev delovne opreme ali pa se resno soočiti z ravnanjem zaposlenih na delovnem mestu. Prva rešitev zahteva velika finančna vlaganja, ki se čedalje manj obrestujejo, saj vemo, da je tehnična posodobitev delovne opreme zelo zahtevna in draga, zato jo je ekonomsko vse težje upravičiti. Stroka varnosti in zdravja pri delu se zato vse bolj usmerja v delavca, v njegovo strokovno usposobljenost, zdravstveno zmožnost, delovno kondicijo oziroma pripravljenost za delo, kulturo dela idr. Eden izmed takšnih pristopov je spodbuditi tako delavce kot neposredne vodje oziroma delovodje, da se soočijo s proučevanjem vzrokov nevarnih dogodkov pri delu.

Kaj je nevarni dogodek?

Že sama besedna zveza pove, da gre za pojav nevarnega dogodka, ki zaradi spleta pozitivnih okoliščin ni povzročil materialne škode na delovni opremi ali poškodbe delavca. Skratka, gre za nevarni dogodek, ki je nastal v delovnem okolju, povzročen zaradi nepravilnega delovanja bodisi delavca ali skupine delavcev, delovne opreme, električne, mehanske oziroma druge energije ali drugih kemičnih, bioloških ali fizikalnih škodljivosti, vendar na srečo ni povzročil kakršne koli posledice.

Nevarni dogodek je opredeljen tudi v 27. členu Zakona o varnosti in zdravju pri delu in se šteje kot dogodek, ob katerem je ali bi lahko nastala premoženjska škoda večje vrednosti, ali bi lahko bilo ogroženo zdravje ali življenje delavca, oziroma bi lahko prišlo do poškodbe delavca, zaradi katere bi bil delavec nezmožen za delo. Vsak tak nevarni pojav mora delodajalec takoj prijaviti na Inšpektorat za delo. Vendar sta praksa in izpolnjevanje prej omenjenih zakonskih obveznostih v podjetjih pogosto povsem drugačna, še zlasti takrat, ko nevarni dogodek ni povzročil nobene škode. V teh primerih ti dogodki ostanejo zaradi različnih vzrokov prikriti. Med poglavitnimi vzroki prikrivanja tovrstnih dogodkov je bodisi strah delodajalcev na eni in delavcev na drugi strani, in sicer pred morebitnimi sankcijami, zlasti takrat, ko sami čutijo, da so morda z neustreznim ravnanjem povzročili takšen dogodek.

Vendar pa je treba opozoriti, da če ne odstranimo vzroka, ki je povzročil nevarni dogodek, tvegamo njegovo ponovitev, pri čemer pa nimamo nobenega zagotovila, da tokrat ne bo povzročil tudi manjše ali večje poškodbe delavca, ki se lahko konča tudi s tragičnim koncem. V teoriji proučevanja nevarnih dogodkov in njihovih posledic so strokovnjaki, ki obravnavajo tveganja pri delu, ugotovili, da se na približno 600 nevarnih dogodkov pripeti 30 nezgod, ki so povezane samo s škodo oziroma z lažjo poškodbo, 10 bolj ali manj resnih poškodb z več kot tridnevnim bolniškim staležem in ena težka oziroma smrtna poškodba pri delu.

Za podkrepitev prej omenjenih teoretičnih izhodišč smo v podjetju BVD-Ravne analizirali vse poškodbe, ki so se zgodile v zadnjih desetih letih v podjetjih bivše Železarne Ravne. Prišli smo do izjemno zgovornega zaključka, ki v celoti potrjuje postavljeno tezo o povezavi med nevarnimi dogodki in številom poškodb pri delu. V tem obdobju smo evidentirali preko 10.000 lažjih poškodb, saj so bili delavci medicinsko oskrbljeni v Postaji prve pomoči. Več kot dve tretjini se jih je takoj vrnilo nazaj na delo, nekaj nad 3000 pa jih je utrpelo poškodbo, zaradi katere so bili v bolniškem staležu. Od celotnega števila vseh evidentiranih poškodb je bilo kar 51 evidentira-

nih kot težke poškodbe pri delu in žal smo v zadnjih desetih letih obravnavali pet smrtnih poškodb na delovnem mestu. Seveda pa se pri tem poraja vprašanje, koliko pa se je v tem času sploh zgodilo nevarnih dogodkov. Žal o tem nimamo ne raziskav in še manj podatkov, zato lahko zgolj ugibamo na podlagi prej omenjenih teoretičnih izhodišč, in sicer, da se na 600 nevarnih dogodkov pripeti 10 resnih oziroma težjih poškodb.

Poškodbe pri delu in nevarni dogodki v podjetjih na območju nekdanje Železarne Ravne

Shema: Poškodbe pri delu po stopnji resnosti v obdobju 1999–2008
Vir: BVD–RAVNE, d. o. o.

Tovrstni podatki so nas samo spodbudili k še odgovornejšemu pristopu za zmanjševanje števila poškodb pri delu skozi spremljanje in ukrepanje ob nevarnem dogodku. Namreč, če pride do nevarnega dogodka, ga je treba celovito iz vseh možnih vidikov analizirati, zlasti pa iz vidika varnosti in zdravja pri delu natančno proučiti vzroke njegovega nastanka ter sprejeti odgovarjajoče ukrepe, da se tak dogodek nikoli več ne ponovi. Lahko bi rekli, da je pojav nevarnega dogodka izjemno »poceni« šola, ki nas mora spametovati, zdrzniti ter predvsem spodbuditi za takojšnje ukrepanje. Za vzpostavitev tovrstnega ravnanja imajo poleg neposrednih vodij oziroma delovodij zelo pomembno vlogo predvsem strokovni delavci varnosti pri delu ter vodilni menedžment, ki mora spodbuditi in motivirati delavce za proučevanje nevarnih dogodkov in odpravo ugotovljenih pomanjkljivosti pri delu.

Sistem spremljanja nevarnih dogodkov

Za dvig ravni varnosti in zdravja pri delu ter hkrati bistveno zmanjšanje nezgod pri delu smo v podjetju Metal Ravne začeli aktivno izvajati sistem spremljanja in evidentiranja nevarnih pojavov ter sistem ukrepanja ob nevarnih dogodkih.

Vzpostavili smo poseben sistem varnosti in zdravja pri delu z delovnim naslovom: »POSTOPEK RAVNANJA OB POSEBNIH DOGODKIH IN V PRIMERU DELOVNE NEZGODE«, ki ima oznako QM. 21.10, verzija 2 in ga je sprejelo vodstvo podjetja konec leta 2008. S postopkom so definirani cilji in nameni aktivnosti ter pojmi nevarni dogodek, posebni dogodek in delovna nezgoda. V omenjenem dokumentu so natančno opredeljeni postopki ravnanja ob nevarnem dogodku, definirane so naloge in odgovornosti delavcev, delovodij, pooblaščenega strokovnega delavca za varnost pri delu in direktorjev obratov.

Vodenje zapisov nevarnega dogodka

V obratih morajo tako delavci kot delovodje zapisovati vse nevarne dogodke v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu v posebno knjigo »NEVARNI DOGODKI«, ki se nahaja v vseh delovodskih pisarnah. Vodja oddelka mora redno pregledovati zapise (najmanj enkrat na teden) in zapisati, kateri ukrepi so bili sprejeti po posameznem dogodku. Če je problematika preobširna za razrešitev na delovnem mestu, se opozori nadrejene po naslednjem vrstnem redu: direktor obrata, pooblaščen strokovni delavec za varnost pri delu in izvršni direktor. Dogodki, o katerih se poroča pooblaščenemu strokovnemu delavcu za varnost pri delu, se obravnavajo v skladu s postopkom QM.01.09 Komuniciranje in informiranje.

Pri tem je treba poudariti, da morajo delovodje enkrat na mesec poslati kopijo izpisa iz knjige »NEVARNI DOGODKI« pooblaščenemu strokovnemu delavcu za varnost pri delu, da le-ta pripravi strokovno analizo. Analiza nevarnih dogodkov se nato obravnava na redni mesečni proizvodni konferenci, kjer so prisotni vsi obratovodje ter predstavniki servisnih služb in predstavnik pooblaščenega podjetja za izvajanje strokovnih nalog VZD v podjetju.

Postopek ravnanja po nevarnem dogodku

Da se ugotovi, ali je delo z delovno opremo po posebnem dogodku ali nevarnem pojavu še varno ter je zagotovljena ustrezna varnost delavcev, vodja oddelka oziroma njegov namestnik ali odgovoren direktor obrata ukrepa po naslednjem postopku:

- pridobi informacije o nevarnem dogodku in preveri dogodek pri zaposlenih, opiše relevantne okoliščine dogodka;
- do končanega izrednega varnostno-tehničnega pregleda prepove delo na delovni opremi;
- preveri ukrepanje vzdrževalcev oziroma delovodij in če je mogoče še vodij strojnega in elektro vzdrževanja ter pridobi rezultate delovanja delovne opreme;

- izpolni obrazec QM.21.10/OB2 – Ukrep izrednega varnostno-tehničnega pregleda delovne opreme in zagotovitve varne uporabe delovne opreme;
- imenuje strokovno komisijo, v kateri so pooblaščen delavec za varnost pri delu, odgovorni vodja elektro oziroma strojnega vzdrževanja ter po potrebi drugi strokovni delavci, ki se jim izroči izpolnjen obrazec o pojavu nevarnega dogodka;
- odredi izločitev delovne opreme iz uporabe zaradi ugotovitve vzrokov ter odprave le-teh vse do prevzema pisnega poročila o sposobnosti delovne opreme za varno delovanje;
- odredi pomoč zaposlenim pri iskanju napak oziroma vzrokov neustreznega delovanja in njeni odpravi ter preveri tehnično ustreznost delovne opreme za potrditev varnega delovanja;
- sodeluje pri končnem izrednem varnostno-tehničnem pregledu delovne opreme;
- zahteva pisno poročilo vzdrževalcev z jasno opredeljenimi ugotovljenimi vzroki okvare in pooblaščenega delavca za varnost pri delu, in sicer v obliki zapisnika o izrednem varnostno-tehničnem pregledu delovne opreme;
- prekliče izločitev delovne opreme iz uporabe in odredi normalno delo na delovni opremi, kot to zahteva proizvodni proces;
- zaključi obrazec z vpisom ugotovitve elektro oz. strojnega vzdrževanja, zapisnika o končnem izrednem varnostno-tehničnem pregledu ter preda delovno opremo v ponovno uporabo;
- obvešča nadrejene delavce o sprejetih ukrepih in stanju v delovnem okolju.

Za sprožitev postopka izrednega varnostno-tehničnega pregleda delovne opreme ob posebnih dogodkih in nevarnih pojavih je odgovoren vodja oddelka oziroma njegov namestnik ali odgovorni direktor obrata. Pobudo oziroma predlog sprožitve postopka lahko dajo vodji oddelka ali njegovemu namestniku oziroma odgovornemu direktorju obrata:

- zaposleni, ki ravnavajo oziroma upravljajo z delovno opremo,
- predstavnik zaposlenih (delavski zaupnik za varnost pri delu),
- delovodja oddelka,

- delovodja oziroma vodja vzdrževanja,
- strokovni delavec za varnost in zdravje pri delu,
- direktor obrata oziroma podjetja.

Vloga delovodij in vodij vzdrževanja

Delovodja oziroma vodja vzdrževanja, ki prejme ukrep ugotovitve vzrokov in odprave napak v delovanju delovne opreme, je dolžan takoj:

- organizirati celovit pregled funkcij delovanja delovne opreme in sposobnost za normalno in varno delo;
- ob pregledu mora storiti vse, da se napake odpravijo, ter preveriti, ali delovna oprema resnično deluje v skladu s proizvajalčevimi navodili za funkcionalno in varno uporabo;
- izdelati poročilo o posegu in ugotovitvah ter ga predati vodji oddelka, svojemu nadrejenemu vodji ter en izvod hraniti v arhivu. V strojno knjigo delovne opreme vpiše napako in posege za odpravo le-te;
- sodelovati pri končnem izrednem varnostno-tehničnem pregledu.

Vloga pooblaščenega delavca za varnost pri delu

Strokovni delavec za varnost in zdravje pri delu iz pooblaščenega podjetja BVD-Ravne je dolžan takoj na poziv in opis stanja nevarnega dogodka s strani vodje oddelka ali direktorja obrata priti v oddelek in:

- skupaj z vodjem oddelka, delovodjem ali vodjem vzdrževanja analizirati stanje varnosti delovne opreme;
- po ugotovitvi in odpravi vzrokov opraviti izredni varnostno-tehnični pregled delovne opreme z namenom, da se ugotovi, ali je delovna oprema brezhibna in delavcem zagotavlja varno delo;
- če še niso izpolnjeni pogoji za varno delo, zahteva odpravo pomanjkljivosti;
- po prejetem obvestilu od strani odgovornih za odpravo napak in nepravilnosti opravi izredni kontrolni pregled in izda dovoljenje za delo z delovno opremo vodji oddelka, da le-ta sprost delovno opremo v normalno uporabo;

Foto: arhiv SII-a

- na podlagi opravljenega kontrolnega pregleda delovne opreme izda ustrezen zapisnik vključno z izdajo javne listine – Poročilo o pregledu in preizkusu delovne opreme;
- v primeru nevarnega pojava v smislu 27. člena Zakona o varnosti in zdravju pri delu (Ur. l. RS, št. 56/99) mora v dogovoru z odgovornim vodjem del in direktorjem obrata vsak tak pojav prijaviti na Inšpektorat za delo;
- stalno obveščati nadrejenega vodjo.

Zaključek

Zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu ni samo delodajalčeva zakonska dolžnost, ampak predvsem družbena odgovornost do zaposlenih. Vse bolj se zavedamo, da je zdravo in varno delovno mesto pogoj za doseganje poslovnih ciljev vsakega podjetja ter da smo čedalje bolj omejeni z razpoložljivimi kadrovskimi resursi. Zato postaja eden temeljnih ciljev vsakega podjetja ohraniti visoko stopnjo produktivnosti ter s tem konkurenčnosti v vse bolj zaostrjenih gospodarskih razmerah. Zmanjševanje pojavnosti nevarnih dogodkov ali celo njihova odprava je morda odločilni korak, kako preprečiti latentno nevarnost, ki lahko usodno vpliva na zdravje in življenje delavca. Delati v varnem delovnem okolju ni samo privilegij, ampak je naša skupna odgovornost, ki se začne pri vodilnem menedžmentu in sega preko vodstvenega kadra do strokovnih delavcev za varnost pri delu in se konča pri vsakem izmed nas na delovnem mestu, kjer se srečujemo bodisi z nevarno tehnologijo ali drugimi tveganji pri delu. Pozornost do pojava nevarnega dogodka, takojšnje ukrepanje ter preprečevanje tovrstnih dogodkov so pomembna zagotovila varnega dela in bistveno prispevajo k zmanjševanju stroškov in drugih negativnih posledic, povezanih z nezgodami pri delu.

BVD – RAVNE, d. o. o.
Mirko VOŠNER, univ. dipl. var. inž.

Spolno nadlegovanje na delovnem mestu – I. del

Ali je spolno nadlegovanje na delovnem mestu še vedno tabu tema? Ob iskanju podatkov in virov, ki naj bi jih predstavil v tem članku, sem bil kar razočaran nad raziskanostjo tega družbenega pojava v Sloveniji, saj se v sistemu Cobbis pojavi le 135 zadetkov (omejitev na slovenski jezik), kar morda kaže tudi na to, da se ne zavedamo ali pa si nočemo priznati obstoja tega pojava.

Vendar pa to ni nov pojav, ki bi si ga izmislil sodoben človek. Pogled v zgodovino nam pokaže, da je v bila preteklosti močna delitev glede na spol, družbene vloge so bile strogo ločene. Medtem ko je bila ženski določena vloga gospodinje, je bil moški glava družine, ki dela (je zaposlen) in skrbi (finančno) za družino. Vendar pa so različne vojne terjale davek, predvsem med moškimi, razmah industrije in želja po dobičku lastnikov tovarn pa so le nekateri vzroki, ki so odprli delovna mesta tudi ženskam, a se je delitev na moška in ženska dela ohranila.

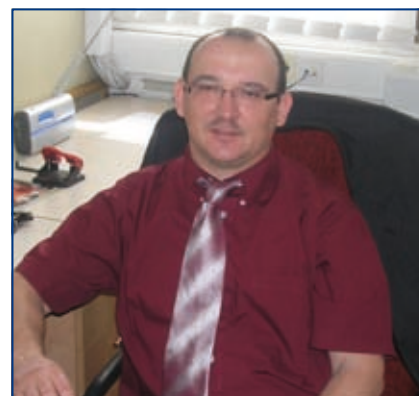
V fevdalni ureditvi je prva noč z nevesto pogosto pripadala fevdalnim gospodom, kar pa se s pojavom kapitalizma ni spremenilo. Tako je v delu *Položaj delavskega razreda v Angliji* Friedrich Engels zapisal: »Tovarnar je tu glede tega gospodar nad telesom in močnostjo svojih delavk. Odpust iz službe je zadostna kazen, da v devetih primerih od desetih, če ne že v devetindesetih od sto, zlomi vsak odpor pri dekletih, ki že tako nimajo preveč povoda za čistost. Če je tovarnar zadosti nesramen – in poročilo komisije ve za več takih primerov – je njegova tovarna obenem njegov harem. To, da vsi tovarnarji ne uveljavljajo svojih pravic, položaja deklet prav nič ne spremeni.«

Danes zaposlene, tako ženske kot mo-

ške (ki se tudi »pogosto znajdejo v vlogi žrtve), pred spolnim nasiljem in spolnim nadlegovanjem na delovnem mestu ščiti delovnopravna in tudi kazenska zakonodaja. Kako je to varstvo urejeno, si bomo pogledali kasneje, sprva pa moramo pogledati, kaj sta sploh spolno nasilje in spolno nadlegovanje. Dejstvo je, da je spolnost sestavina odnosov v družbi, zato tudi organizacija in v okviru nje odnosi na delovnem mestu niso izvzeti, tako je torej spolno vedenje sestavni del odnosov na delovnem mestu in bo ostalo tudi v prihodnje. Ob tem vedenju je pomembno vprašanje: Kako razlikovati med želenim in neželenim spolnim vedenjem na delovnem mestu, saj vsako spolno vedenje ni že vnaprej negativno. Nenazadnje se je veliko zakoncev spoznalo na delovnem mestu, pogoste so poroke med zdravniki, znanstvenimi delavci, uradniki, delavci itd. Pri razmejitvi med želenim in neželenim spolnim vedenjem je zagotovo najpomembnejši vidik sprejemanje prizadete osebe, kako dojema neko spolno dejanje in kako sprejema posameznika (na primer od nekoga si želi dotika, od drugega ne).

Opredelitev spolnega nadlegovanja

Ozka in tradicionalna opredelitev spolnega nasilja na delovnem mestu se osredinja okoli zlorabe organizacijske moči. Tako se kot spolno nadlegovanje na delovnem mestu pojmujejo zahtevne podrejenim, da v zameno za spolne usluge ohranijo ali pridobijo določene koristi oziroma privilegije na delovnem mestu, kot so na primer sprejem v službo, napredovanje, zvišanje plače in podobno. V teoriji je bilo tovrstno pojmovanje spolnega nadlegovanja definirano kot *quid pro quo* spolno nadlegovanje, kjer nadrejeni, ki je ponavadi, vendar ne vedno, moški, od svoje podrejene, ki je ponavadi, vendar ne vedno, ženska, v zameno, da obdrži ali si pridobi določene privilegije na delovnem mestu, zahteva spolno ak-

Peter Dular, univ. dipl. varstvoslovec, varnostni menedžer v Acroniju: »Spolno nadlegovanje pomeni nezaželeno ravnanje spolne narave ali drugo ravnanje, temelječe na spolu, ki ogroža dostojanstvo žensk ali moških na delovnem mestu; vključuje neželjeno fizično, verbalno ali neverbalno ravnanje.«

tivnost. Širša opredelitev spolnega nadlegovanja (sovrážno delovno okolje) ne zajema zgolj neposrednega zahtevanja spolnih uslug, temveč obsega tudi pogoje, v katerih mora uslužbenec delati.

Leta 1993 je komisija EU sprejela Pravila ravnanja za ukrepanje proti spolnemu nadlegovanju, v katerih je opredelila spolno nadlegovanje: »Spolno nadlegovanje pomeni nezaželeno ravnanje spolne narave ali drugo ravnanje, temelječe na spolu, ki ogroža dostojanstvo žensk ali moških na delovnem mestu; vključuje neželjeno fizično, verbalno ali neverbalno ravnanje.«

Za spolno nadlegovanje kot nesprejemljivo obliko spolnega obnašanja gre, če je za nadlegovano osebo (tarčo) nezaželeno, nesprejemljivo in žaljivo; če se pozitiven ali negativen odnos nadlegovane osebe uporablja kot sredstvo za določanje zaposlitve in /ali napredovanja na delovnem mestu; če takšno obnašanje ustvarja zastrašujoče, sovražno ali ponižujoče delovno okolje za nadlegovano osebo. Ocena prizadete osebe o neželenosti oziroma individu-

alno določena meja med dopustnim in nedopustnim je ključno merilo, s katerim je neko spolno obnašanje označeno kot spolno nadlegovanje .

Zakon o delovnih razmerjih opredeljuje spolno nadlegovanje v 6. a-členu: Prepovedano je spolno in drugo nadlegovanje. Spolno nadlegovanje je kakršna koli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenja spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja. Nadlegovanje je vsako neželjeno vedenje, povezano s katero koli osebno okoliščino, z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe ali ustvariti zastraševalno, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje.

Spolno neželjeno vedenje-nadlegovanje na delovnem mestu se najpogosteje deli na :

- fizično, ki vključuje: neželene fizične stike, dotikanje, trepljanje, ščipanje, prisilne spolne odnose;
- verbalno, ki vključuje: nedobrodošlo osvajanje, predloge v zvezi s spolnostjo ali siljenje k spolni dejavnosti, ponavljajoče se predloge za druženje zunaj

delovnega časa, žaljivo spogledovanje, sugestivne pripombe, namigovanja ali opolzke komentarje;

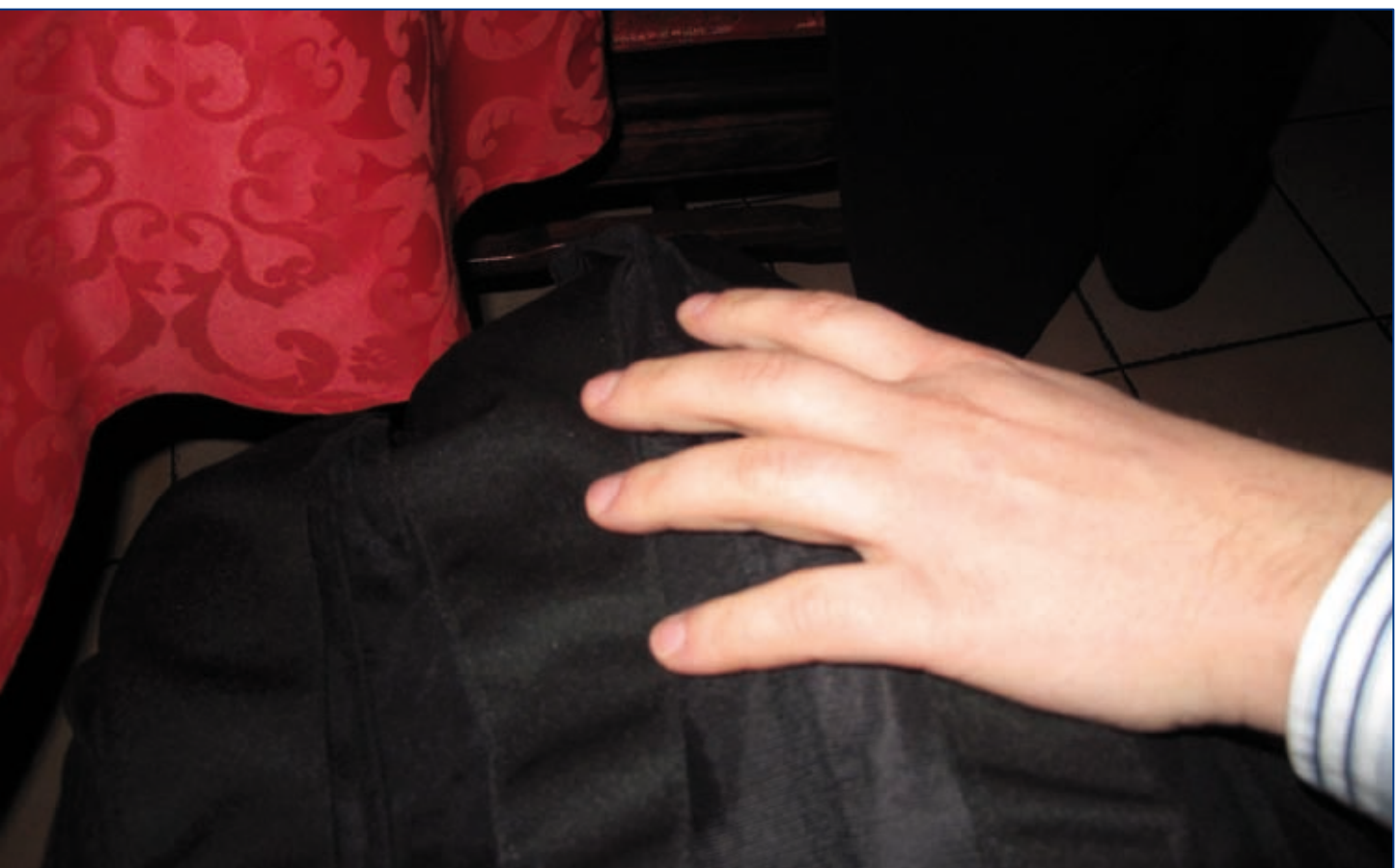
- neverbalno, ki vključuje: kazanje pornografskih ali spolno sugestivnih slik, predmetov, besedil, pohotne poglede, žvižganje ali spolno sugestivne geste, in
- druga ravnanja, temelječa na spolu, kot so: zasmehovanje, posmehovanje, zastraševanje, fizična napadalnost, poniževalno in sramotilno obrekovanje, žaljive opazke o videzu, obleki.

Ugotovitve raziskav

Avtorji so v raziskavi, opravljeni na vzorcu menedžerjev 88 policijskih postaj, 73 centrov za socialno delo in 83 podjetji v letu 2000, ugotovili: (1) da je fizično nadlegovanje bolj pogosto opredeljeno kot oblika spolnega nadlegovanja kot ne-fizično nadlegovanje, (2) da neposredno zahtevanje spolnih uslug – »Quid poro quo« nadlegovanje ni najprimernejša oblika opredelitve spolnega nadlegovanja in so se anketiranci v večji meri strinjali s širšo opredelitvijo spolnega nadlegovanja, (3) da menedžerji socialnovarstvenega področja pogosteje kot menedžerji policijskega področja blažje oblike spolnega nadlegovanja razumejo kot

način nadlegovanja, (4) da se menedžerji policijskega in gospodarskega področja ne razlikujejo v dojemanju blažjih oblik spolnega nadlegovanja, (5) da pri opredelitvah za definicije sovražnega delovnega okolja med policijskimi in socialnovarnostnimi menedžerji ni razlik, (6) da menedžerke definicijo sovražnega delovnega okolja pogosteje opredeljujejo kot primerno opredelitev spolnega nadlegovanja, medtem ko pri ožji definiciji ni razlik, in da (7) starejši menedžerji in tisti z daljšo delovno dobo pogosteje kot mlajši blažje oblike spolnega nadlegovanja opredelijo kot spolno nadlegovanje.

Avtorica Jogan navaja, da je s sekundarno analizo podatkov raziskave SJM 1999 na vzorcu anketirancev N = 408 ugotovila prisotnost spolnega nadlegovanja v slovenskih podjetjih. Tako navaja, da je tretjina anketiranih žensk doživela eno izmed naslednjih oblik spolnega nasilja: (1) žvižganje, ocenjujoče ogledovanje, namige, (2) slučajne telesne dotike in (3) dvomne opazke o videzu, telesu. Nadalje je ugotovila, da je (4) vsaka četrta ženska doživela dvomne šale s seksualno vsebino, (5) vsaka sedma ščipanje, trepljanje, (6) vsaka enajsta nepričakovane dotike prsi, (7) vsaka trinajsta neželena povabila z nedvoumnimi seksualnimi

nameni, (8) vsaka štirinajsta povabilo k spolnem občevanju, (9) vsaka štirinajsta telefonske klice ali pisma s seksualnimi namigi, (10) vsaka šestnajsta izsiljeni objem in poljub, (11) slednje je izkusil tudi vsak 83. moški, (12) vsaka 29. je doživela grožnje z negativnimi poklicnimi posledicami ob zavračanju spolnih stikov, (13) vsaka 26. razkazovanje spolnih organov, (14) vsaka 83. pa je doživela obljube poklicnih koristi (napredovanje, boljša plača) za seksualno ustrežljivost in (15) prisiljevanje k spolnim odnosom. Z raziskavo je tudi ugotovila, da so najpogostejši nadlegovalci moški – sodelavci, ki so udeleženi v kar 50 %, in da to niso nadrejeni, ki pa so nadlegovalci v 33,3 % .

Varovanje zaposlenih

Država je nalogo varovanja zaposlenih naložila delodajalcu, tako da je v 44. členu Zakona o delovnih razmerjih določeno: Delodajalec mora varovati in spoštovati delavčevo osebnost ter upoštevati in ščititi delavčevo zasebnost, del katere je tudi spolna nedotakljivost. Nadalje je v 45. členu naložila delodajalcu: Delodajalec je dolžan zagotavljati takšno delovno okolje, v katerem noben delavec ne bo izpostavljen spolnemu in drugemu nadlegovanju ali trpinčenju s strani delodajalca, predpostavljenih ali sodelavcev. V ta namen mora delodajalec sprejeti ustrezne ukrepe za zaščito delavcev pred spolnim in drugim nadlegovanjem ali pred trpinčenjem na delovnem mestu. Pri tem pa je dokazno breme za obstoj dejanja zvalila na delodajalca, ki mora dokazovati, da do spolnega nadlegovanja ni prišlo: Če delavec v primeru spora navaja dejstva, ki opravičujejo domnevo, da je delodajalec ravnal v nasprotju s prejšnjim odstavkom, je dokazno breme na strani delodajalca.

Varovanje je urejeno tudi v okviru kazenske zakonodaje s kaznivimi dejanji zoper spolno nedotakljivost in kazenska odgovornost za dejanja sega tudi v podjetje, na delovno mesto. Posebej pa so opredeljena naslednja dejanja, ki so lahko storjena le na delovnem mestu oziroma so povezana z delovnim mestom storilca ali oškodovanega:

Šikaniranje na delovnem mestu: (1) Kdor na delovnem mestu ali v zvezi z delom s spolnim nadlegovanjem, psihičnim nasiljem, trpinčenjem ali z neenakopravnim obravnavanjem povzroči drugemu zaposlenemu ponižanje ali prestrašenos, se kaznuje z zaporom do dveh let.

(2) Če ima dejanje iz prejšnjega odstavka za posledico psihično, psihosomatsko ali fizično obolenje ali zmanjšanje delovne storilnosti zaposlenega, se storilec kaznuje z zaporom do treh let. Kršitev spolne nedotakljivost z zlorabo položaja: (1) Kdor zlorabi svoj položaj in tako pripravi osebo drugega ali istega spola, ki mu je podrejena ali od njega odvisna, k spolnemu občevanju, ali da stori oziroma trpi kakšno drugo spolno dejanje, se kaznuje z zaporom do petih let.

Zaključek

Organizacije (menedžerji) se morajo zavedati, da ima neželena spolno vedenje – spolno nadlegovanje in spolno nasilje predvsem negativne posledice tako za organizacijo kot za žrtev, kar se odraža v zmanjšani produktivnosti, slabih delovnih odnosih, bolniški odsotnosti in odhodih žrtev.

Za preprečevanje neželenega spolnega vedenja na delovnem mestu sta po-

membna odnos okolja (tako v organizaciji kot družbenega okolja) in odnos menedžmenta. Strpnost do neželenih spolnih vedenj negativno vpliva na pojav – bolj kot je strpno (prizanesljivo) okolje in dopušča moškim, da razumejo ženske kot spolne objekte in se do njih vedejo seksistično in neprimerno, več bo tega pojava. Od strpnosti okolja je odvisna tudi reakcija žensk: ali bodo dejanje naznanile ali ne, je odvisno tudi /ali predvsem od tega, ali bo njihova pritožba upoštevana, obravnavana – torej od okolja. Percepcija menedžerjev o pomenu teh vedenj in njihov odnos do žrtev in storilcev, tu bi morala veljati ničelna toleranca, sta pomembna, saj je v okoljih, kjer so vodilni dejavni v omejevanju tega pojava, manj teh vedenj.

Predvsem pa je pomembno povedati: Spolno nadlegovanje in nasilje sta za organizacijo popolnoma nesprejemljivi, zato pri teh dejanjih ni tolerance, in seveda, ko/če se pojavijo, je treba to stališče tudi udejanjiti. Nikakor pa se ne sme pozabiti na žrtev, saj ta najbolj potrebuje (strokovno) pomoč in podporo sodelavcev ter vodstva, predvsem pa razumevanje, da ni naredila nič narobe.

Peter Dular, Acroni

Viri:

- 1 Friedrich, Engles. Položaj delavskega razreda v Angliji (1969, 1845: 725, 726, v Jogan, 2003, 105)
- 2 Maca, Jogan. 2003. Organizacija kot prostor (ne)nadzorovanega spolnega obnašanja. Teorija in praksa 39 (1): 103-111.
- 3 Husbands, R. 1992. Sexual harassment law in employment: an international perspective. *International labour review*, 131(6): 535-557 (citirano v Lobnikar, Pagon, Lozar. 2002.)
- 4 Lobnikar, Branko, Milan Pagon, Valentina Lozar. 2002. Spolno nadlegovanje na delovnem mestu: primerjava razlik v percepciji menedžerjev v policiji, socialnem varstvu ter gospodarstvu. *Varstvoslovje* 4 (3): 183-195.
- 5 Martin, S. E. & Jurik, N. C. 1996. *Doing justice, doing gender*. Thousand Oaks: Sage (citirano v Lobnikar, Pagon, Lozar 2002.)
- 6 Kozmik, Vera. (ur). 1999. *Kako se spopasti s spolnim nadlegovanjem na delovnem mestu*. Ljubljana: Urad za žensko politiko (citirano v Jogan, 2000)
- 7 Maca, Jogan. 2000. Spolno nadlegovanje na delovnem mestu. *Teorija in praksa* 37 (3):589-622.

Kadrovska gibanja v januarju

SIJ – Slovenska industrija jekla

Jubilanti

DUŠANKI ŠEGATIN čestitamo za 30 let delovne dobe.

ACRONI

Naša nova sodelavca sta postala GREGOR BERLISK v Vroči valjarni ter ADIS BAHTIČ v Kontrolingu.

V pokoj so odšli BORUT RAZINGAR in JOŽE REPINC iz Hladne predelave, RASIM BOTONJIČ iz Jeklarne, REDŽO CRNKIČ iz Predelave debele pločevine, ADAM KOSTIČ, RUDOLF PLOH in MARJAN LUŽNIK iz Tehničnih storitev in transporta, VIKTOR POTREBUJEŠ in BOGDAN CVIJIČ iz Vroče valjarne ter JANEZ ŽEN iz Raziskav in razvoja. Vsem se zahvaljujemo za njihovo prizadevno delo in jim želimo vse najlepše.

Podjetje je zapustilo osem delavcev.

Jubilanti

Za 40 let delovne dobe čestitamo: BOGDANU CVIJIČU in VIKTORJU POTREBUJEŠU iz Vroče valjarne, BORUTU RAZINGARJU, MARJANU PRISTOVU in SREČKU SUDŽUKOVIČU iz Hladne predelave, MARJANU LUŽNIKU in RUDOLFU PLOHU iz Tehničnih storitev in transporta ter JANEZU ŽENU iz Raziskav in razvoja.

Jubilanti s 30-letnim delovnim stažem so poslali: LEON VIDIC, VEKOSLAV ZAKRAJŠEK in JURIJ ČERNE iz Jeklarne ter SAŠO GRUŠKOVNJAK iz Vroče valjarne.

Za 20 let delovne dobe čestitamo EMIRU DEDIČU iz Vroče valjarne, MILORADU MILIJAŠEVIČU iz Hladne predelave, JOŽETU BENEDIČIČU iz Tehnične kontrole ter ANDREJKI JEKLIČ iz Prodaje.

Jubilanti z 10-letnim delovnim stažem so postali: TOMAŽ LAHARNAR iz Jeklarne, MARTIN JERAM in SAMIR PAJIČ iz Hladne predelave ter DEJAN ZUPAN in MITHAD AGOVIČ iz Predelave debele pločevine.

Zaključek šolanja

Šolanje je uspešno zaključila JERNEJA ŽURMAN iz Prodaje, ki je pridobila naziv univerzitetna diplomirana ekonomistka. Čestitamo!

METAL RAVNE

Naš novi sodelavec je postal SAMO GERKŠIČ v Kontrolni in metalurškem razvoju.

V pokoj so odšli naslednji sodelavci: ANTON ŽVIKART, NIKO APŠNER, KARL SENEKOVIČ in NEVENKA KOVAČEVIČ iz Valjarskega programa, MAKSIMILJAN PROJE iz Kovaškega programa, HINKO FILIP iz Vzdrževanja ter VERA KOLEŽNIK iz Logistike. Zahvaljujemo se za njihovo prizadevno delo in jim želim vse najlepše!

Podjetje je zapustilo 13 delavcev.

Jubilanti

Jubilanti s 30-letnim delovnim stažem so postali: STIPO BILOGREVIČ iz Jeklarskega programa ter FRANC RAMŠAK in MATJAŽ FILIPANČIČ iz Valjarskega programa. Čestitamo!

Za 20 let delovne dobe čestitamo: BORISU KOTNIKU iz Jeklarskega programa, SEBASTJANU GRILCU iz Kovaškega programa, DARKU PETANU iz Vzdrževanja ter JOŽICI NOVAK PUŠNIK iz Financ.

SERPA

Naš novi sodelavec je postal NEJC ŠULER v Konstrukcijskem oddelku.

V pokoj je odšel DRAGOTIN CIGROVSKI iz Izdelave in vzdrževanja strojev. Zahvaljujemo se za njegovo prizadevno delo in mu želimo vse najlepše.

ELEKTRODE JESENICE

Zaposlili nismo nobenega delavca.

V pokoj sta odšla STANISLAVA ŠULC in LJUDMILA ČUFER iz Oplaščevalnice. Zahvaljujemo se za njuno prizadevno delo in jima želimo vse najlepše.

S štirimi delavci smo prekinili delovno razmerje.

NOŽI RAVNE

Zaposlili nismo nobenega delavca, zapustila sta nas dva.

SUZ

V januarju ni bilo kadrovskih sprememb.

Jubilanti

Jubilanta s 30 leti delovne dobe sta postala ARIF ČEHAJIČ iz Acronija (Jeklarna) ter VELIBOR PANIČ iz Jeklovleka.

ZIP CENTER

V januarju ni bilo kadrovskih sprememb.

Jubilanti

Za 30 let delovne dobe čestitamo FERDU PIKU iz organizacijske enote Mizarstvo.

Vesna Pevec Matijević

Razpis štipendij Metala Ravne

Kljub naraščajoči finančni in gospodarski krizi pričakujemo, da bomo v prihodnosti potrebovali nove delavce. V Metalu Ravne z objavo razpisa štipendij v prijavnem obdobju, ko si osnovnošolci izbirajo srednje šole in dijaki svojo študijsko pot na fakultetah, sporočimo svoje kadrovske potrebe po deficitarnih poklicih. Štipendiranje je eden od virov pridobivanja kadrov za zagotavljanje dejavnosti podjetja v prihodnosti.

Alenka Kotnik,
Kadri Metal Ravne

Metal Ravne za šolsko leto 2009/2010 razpisuje 30 kadrovskih štipendij, in sicer:

Program	Število štipendij
1. srednje poklicno izobraževanje METALURG	15
2. srednje poklicno izobraževanje OBLIKOVALEC KOVIN	5
3. srednje poklicno izobraževanje STROJNI MEHANIČAR / MEHATRONIK	2
4. srednje poklicno izobraževanje ELEKTRIKAR ENERGETIK	2
5. srednje poklicno izobraževanje ZIDAR	1
6. univerzitetni program I. stopnje z nadaljevanjem na II. stopnji INŽENIRSTVO MATERIALOV	5
Skupaj	30

Zahvala

Ob boleči izgubi očeta se iskreno zahvaljujem vsem, ki ste mi pomagali v težkih trenutkih. Posebno se zahvaljujem sodelavcem obratov TK in PDP, sindikatu Neodvisnost Acroni ter vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti.

Leon Vidmar, Acroni

V Mojstrani svetovni pokal v lednem plezanju

Mojstrana je 31. januarja prvič gostila svetovni pokal, v katerem so se v disciplini hitrostnega plezanja pomerili vsi najboljši ledni plezalci na svetu. Za vse obiskovalce in ljubitelje tega športa je bila tekma prava paša za oči.

Na tekmi sta bila uspešna tudi slovenska plezalca, in sicer Jernej ter Matevž Vukotič. Jernej se je prebil na 6. mesto, Matevž pa se je uvrstil v super finale, kjer je bil odličen drugi. Kljub majhnemu spodrsrljaju in rahli poškodbi je prvo mesto osvojil Pavel Batušev, tretje mesto pa je pripadalo Pavlu Gulyaevu. V ženski kategoriji, v kateri ni bilo naših predstavnic, so se na stopničke za zmagovalke uvrstile same ruske plezalke. Zmagala je Maria Tolokonina, na drugo in tretje mesto pa sta se uvrstili Viktorija Šabalina in Julia Oleynikova.

Danaja Vukotič, Acroni

Foto: Rožle Bregar

SKEI Koroška organizator regijskega veleslalomskega tekmovanja

17. januarja je potekalo izbirno tekmovanje za državno prvenstvo SKEI v veleslalomu. Na smučišču v Črni na Koroškem se je pomerilo 90 tekmovalcev in tekmovalk v petih starostnih kategorijah. Med veleslalomisti in veleslalomistkami so bili tudi sodelavci in sodelavke Metala Ravne in Serpe, še posebej sta se na regijskem prvenstvu SKEI Koroška izkazala Ivan Košutnik (1. mesto v kategoriji 36 do 45 let) ter **Gregor Kac** (3. mesto v kategoriji 26 do 35 let).

Najboljši trije tekmovalci in najboljše tri tekmovalke iz vsake kategorije so se neposredno uvrstili na državno prvenstvo, ki bo februarja na Soriški planini.

Športni organizatorji na državni ravni pa že načrtujejo tudi tradicionalne letne sindikalne športne igre (v odbojki, nogometu in še v čem) maja v Slovenski Bistrici.

Franc Duler, predsednik Komisije za šport in rekreacijo SKEI Metal Ravne

Pogled na progo

Foto: arhiv SKEI-ja

Prvi trije v kategoriji od 36 do 45 let

Foto: arhiv SKEI-ja

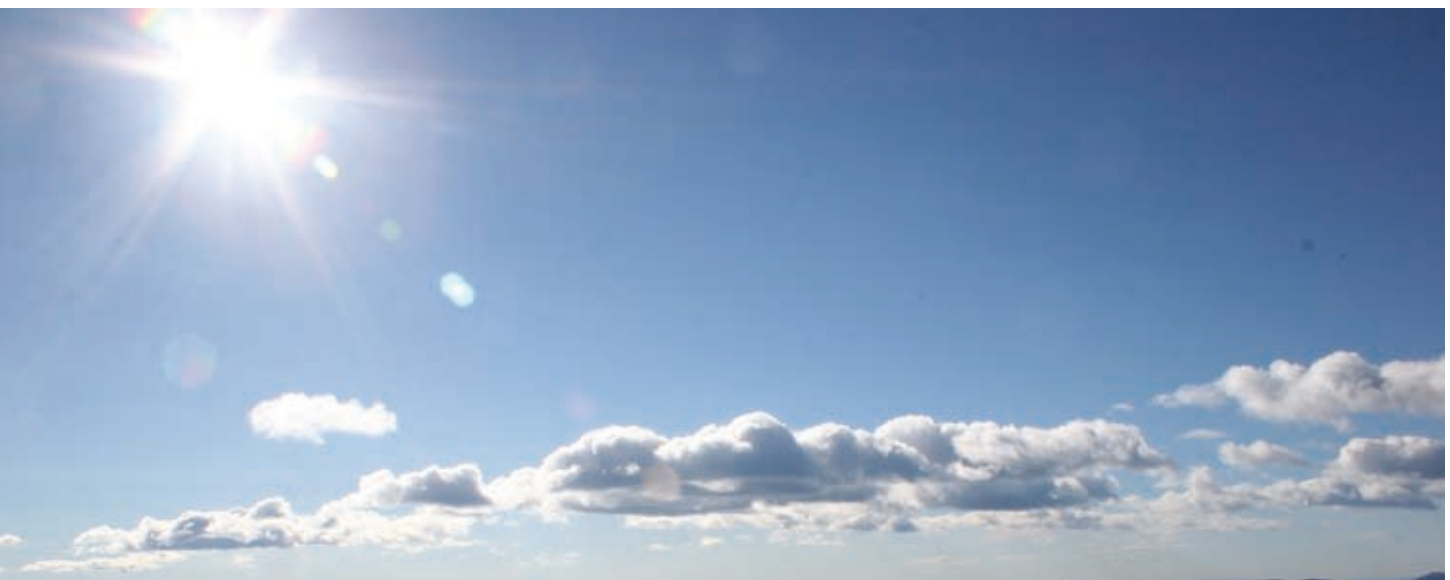

Foto: arhiv SKEI-ja

Marko Vezovnik keglja v 1. A Slovenski ligi

Naš sodelavec Marko Vezovnik, zaposlen v elektro vzdrževalni Metala Ravne, je predan kegljanju že več kot trideset let.

Kdo te je spodbudil, da si se začel ukvarjati s kegljanjem in kakšni so bili nato tvoji začetki?

Prve krogle sem »spustil« že davnega leta 1975. Bilo je v družbi prijateljev čisto spontano in zanimivo. Potem sem kegljal rekreativno, se vključil v občinsko ligo v Dravogradu, zaradi dobrih rezultatov so me povabili v kegljaški klub Elektrarna Dravograd. Začeli smo v območni ligi Celje ter se z dobro igro prebijali skozi vse slovenske lige tja do najvišje, to je 1. A Slovenske lige. V tej ligi že dokaj uspešno igramo deseto sezono in upam, da bo še nekaj časa tako.

Ali v kegljanju obstaja več disciplin?

Da, poznamo še disciplini bole in schere ali škarjasti način igre. Najbolj razširjena je klasična disciplina, ki jo igramo tudi mi. Vse se igrajo na devet kegljev. Poznamo pa še eno, ki se igra na deset kegljev, to pa je bowling in je zadnje čase vse bolj priljubljen v Sloveniji.

Koliko je težka krogla, s katero se tekmuje, in kako dolga je steza?

Krogla je težka 2,75 kilograma, celotna steza pa je dolga 27 metrov. Ta se deli na zaletišče s položnico, ki meri 6,5 metra, in na samo stezo s križem, kjer stojijo keglji, ta pa je dolga 20,5 metra.

Narediš po končanem tekmovanju analizo svojega nastopa in iščeš vzroke za napake?

Da, večkrat naredim analizo nastopa in poskušam v nadaljevanju tekmovanja te napake odpraviti v čim večji meri.

Na katere svoje dosežke si najbolj ponosen?

V vsej moji tekmovalni karieri je bilo kar dosti lepih dosežkov. Bil sem večkratni občinski prvak posamezno in v parih, dobre dosežke sem nihal tudi na regijski ravni, pomeril sem se na državnem tekmovanju itd. Najbolj ponosen pa sem, da smo igrali na evropskem pokalu leta 2001 v Targovištu v Romuniji.

Glede na to, da se s tem športom ukvarjaš že kar nekaj let, si verjetno kot vsak športnik že doživel krizo. Kako jo prebrodiš?

Vsak športnik, ne glede na rang in vrsto športa, doživi krizo ali padec forme. Takrat ne smeš obupati, ampak se moraš še bolj potruditi in trenirati, saj treningi in trdo delo prinesejo uspeh.

Kako je s poškodbami v tem športu?

Moram reči, da so poškodbe pri kegljanju zelo redke. Najpogosteje pride do natega nožnih mišic ali zvina gležnja. Zato se moraš pred vsakim treningom ali tekmo zelo dobro ogreti. Vse leto pa moraš vzdrževati kondicijo, saj je ključnega pomena za uspehe.

Ali je pomembna tudi oprema? Obstajajo kakšni specialni pripomočki, da se met lažje in bolj natančno izvede?

Seveda obstajajo pripomočki za natančne mete, največ pa ti pomagajo nasveti in usmeritve trenerja.

Kako potekajo tvoji treningi?

Vsako leto začnem 1. avgusta s kondicijskimi treningi, ki trajajo vse do začetka lige sredi septembra. Med ligo treniramo dvakrat na teden, ob sobotah pa so tekme. To traja vse do aprila, vmes pa so še regijska in državna prvenstva.

Se ukvarjaš še s katerim športom?

Ukvarjal sem se še z več športi, vendar sem se najbolj posvetil kegljanju in ribolovu. Tudi v ribištvu imam nekaj lovorik, najdražja pa mi je car Koroške ribiške družine.

Kaj pa želje za naprej?

Želim si še vrsto let uspešnega sodelovanja v športih kot tekmovalci ali kot rekreativci.

Pa še tvoj namig bralcem.

Rek Zdrav duh v zdravem telesu nam pove vse.

Najdimo si čas zase in dajmo svojemu telesu, kar si zasluži.

Damjan Kalčič, Metal Ravne

Foto: osebni arhiv

Marko Ogorevc: »Kolikor mi dopušča čas, ga posvetim glasbi«

Marko Ogorevc je zaposlen v Nožih Ravne. Njegovi glasbeni začetki segajo v rosna otroška leta, ko je kot petletni fant prijel očetovo »frajtonerco«. Oče mu je pokazal nekaj prijemov in hitro se je naučil zaigrati prvo pesem. Po skoraj dveh letih igranja in nastopanja na raznih kulturnih prireditvah je po naključju srečal takratnega dirigenta Pihalnega orkestra Prevalje Marka Kavtičnika, ki ga je navdušil nad igranjem trobente. Talent in nadarjenost za glasbo sta mu omogočila, da se je že čez pol leta pridružil pihalnemu orkestru in opravil sprejemne izpite na nižji glasbeni šoli, ki jo je po šestih letih uspešno končal. Med šolanjem je bil član mladinskega pihalnega orkestra.

Odločitve o nadaljnji življenjski poti so ga odpeljale stran od njegove glasbene kariere, kar pa ni pomenilo, da se je z

glasbo nehal ukvarjati. Kolikor mu je le dopuščal čas, ga je posvetil glasbi.

Kar nekaj let je preteklo, da je uresničil svojo dolgoletno željo. Svoje prihranke je vložil v nakup klaviature, kakovostnega ozvočenja in vsega potrebne materiala za začetek samostojnega igranja. Marko pove: »Sestaviti dober repertoar različnih zvrsti glasbe je danes kar težava. Ljudje smo si različni in je, da bi zadovoljili vse okuse, enostavno treba igrati vse zvrsti glasbe, od narodno-zabavnih melodij do hitov sodobne zabavne glasbe. Seveda ne smem pozabiti omeniti zabavnih iger, ki so na obletnicah, rojstnih dnevih, porokah itd. nepogrešljive in vedno toplo sprejete.«

Svoje delo Marko opravlja s srcem in verjamemo, da njegova pozitivna na-

ravnost vpliva tudi na navzoče.

Če si želite sodelovanja z njim, ga pokličite na **GSM: 041 649 707**.

Vesna Pevec Matijević

Predstavljamo

Na OŠ Koroški jeklarji na Ravnah obudili Prešerna

V začetku februarja kultura zelo glasno odmeva, saj se v tem času spominjamo obletnice smrti Franceta Prešerna. Letos smo 160. obletnico pesnikove smrti obeležili tudi na OŠ Koroški jeklarji na Ravnah.

V počastitev slovenskega kulturnega praznika smo učenci in delavci šole v Kulturnem domu Ravne pripravili prireditev BODI PREŠEREN VSAK DAN. Najprej smo jo odigrali za učence naše šole, nato pa še za občanke in občane občine Ravne na Koroškem. Gledalcem smo prikazali življenje in delo našega največjega pesnika.

Na začetku smo prisluhnili slovenski himni, Zdravljici. Sledil je nastop folklorne skupine, ki je ob spremljavi harmonike

s plesom in z igro uprizorila življenje in delo otrok v Prešernovih časih. Spoznali smo Prešernovo družino in njegove strice, ki so imeli pomembno vlogo pri Prešernovem odločanju o poklicni poti. Pesnikovo slovo od domače Vrbe so prikazale učenke, ki so nam zaplesale ob zvokih Kreslinove Vrbe. Po njihovem plesu smo občudovali Prešerna na Dunaju in njegovo potovanje nazaj v domovino. Prešernova dela smo predstavili z recitacijami njegovih pesmi iz različnih obdobjev pesnikovega ustvarjanja. Ob recitaciji balade Povodni mož smo spoznali lepo, a prevzetno Urško, ki je s povodnim možem zaplesala dunajski valček. Ob koncu nam je zapel mladinski pevski zbor. Predstavo smo zaključili s pogovorom dveh učenk, ki sta na humoren način predstavili svoj pogled na Prešerna in slovenski kulturni praznik. Prireditve je bila posebna, saj so med nastopajočimi bili tudi učitelji. Občinstvo jo je dobro sprejelo, nastopajoče nagradilo z bučnim aplavzom in dvorano zapustilo prešerne volje.

Martina Čapelnik, OŠ Koroški jeklarji

Prešeren v vseh življenjskih obdobjih

Foto: arhiv šole

Nova gledališka komedija na odru Ljudskega doma v Kranjski Gori

13. februarja je na gledališkem odru Ljudskega doma v Kranjski Gori zaživela nova gledališka premiera Ta bol' teatra pri Kulturno-prosvetnem društvu Josip Lavtižar Kranjska Gora.

Priča smo bili izvrstni komediji sodobnega ameriškega avtorja Josha Tobissima z naslovom v originalu Election Day. Tekst je bil prav za to igralsko zasedbo prvič preveden v slovenščino pod naslovom VOLI.

Predstava Voli je torej prvenec oziroma je v dvorani Ljudskega doma v Kranjski Gori doživela svojo krstno uprizoritev v Sloveniji.

Gledališko uprizoritev je režijsko celostno oblikoval igralec Gregor Čušin.

Komedija Voli na zelo humoren način s sočnim besediščem in številnimi preo-

brati odslikava volilni dan v Združenih državah Amerike, kjer izbirajo novega župana večjega mesta.

Splet okoliščin, preobrti in dinamika dogodkov, ki se zvrstijo v enem volilnem dnevu, gledalca ne puščajo ravnodušnega oziroma mu na trenutke jemljejo sapo.

Temperament in tragikomičnost igralskih likov se skozi vso predstavo zelo načrtno in premišljeno stopnjujeta. Režiserju je uspelo med igralsko ekipo oziroma med nastopajočimi liki vzpostaviti smiselno simbiozo in uravnovešenost, kljub značajsko zelo različnim vlogam.

Vse to pa daje predstavi strast in energijo.

Predstava traja dobro uro, ki pa gledalcu mine, kot bi trenil.

Vsekakor dobra izbira in osvežitev slovenskega amaterskega gledališča.

Ta bol' teater

Kulturno-prosvetno društvo Josip Lavtižar iz Kranjske Gore je leta 1994 ustanovila skupina mladih, ki se je želela kulturno udeleževati. Iz skromnih recitatorskih začetkov se je razvilo več sekcij, od katerih sta danes najaktivnejša odrasla dramska sekcija Ta bol' teater in otroška gledališka skupina Sreča.

Odrasla dramska sekcija pri Kulturno-prosvetnem društvu Josip Lavtižar je bila ustanovljena leta 1997 z imenom Ta bol' teater. Doslej smo pripravili osem premiernih uprizoritev pod režisersko taktirko Metke Dulmin.

S predstavami smo se redno uvrščali na najpomembnejše festivale amaterskih gledaliških skupin:

- leta 1998 smo sodelovali na Linhartovih dnevih s predstavo Namišljeni zdravnik,
- leta 1999 na Ostrovrharjevih dnevih in Srečanju gorenjskih komedijantov s predstavo Roksi,
- leta 2000 na Čufarjevih dnevih s predstavo Zakonski vrtljak,
- leta 2002 na Srečanju gorenjskih komedijantov s predstavo Gospod Evstahij iz Šiške,
- leta 2004 s predstavo Izganjalci hudiča na Čufarjevem maratonu in Štrudlfestu v Ajdovščini,
- leta 2006 na Srečanju gorenjskih komedijantov s predstavo Moški art.

Redno s predstavami gostujemo po odrih v Sloveniji in zamejstvu. Vsaka od predstav ima tako več kot dvajset ponovitev.

Tokrat pa je to bila naša že deveta predstava po vrsti.

Stane Jakelj, Acroni

Foto: arhiv Ta bol' teatra

Ustvarjalci predstave Ta bol' teatra iz Kranjske Gore

Foto klub Koroška

Foto klub Koroška je nastal novembra leta 2007, ko se je na prvem sestanku zbralo deset ustanovnih članov. Pred tem smo se poznali preko spletnega foruma Slo-foto, kjer je padla ideja o klubu. Pojavila se je velika želja in volja postaviti Koroško na fotografski zemljevid Slovenije. Sicer je bil že leto pred tem prvi poskus ustanovitve kluba, a takrat žal še neuspešen. Foto klub Koroška je torej nastal iz dveh vej, ki sta pred uradnim nastankom »migali« vsaka po svoji poti.

Klub ima danes 26 članov in deluje na območju celotne Koroške; od članov sta dva zaposlena v Metalu Ravne, in sicer Borut Kogelnik v Jeklarni in Dobran Laznik v Centralnem planiranju proizvodnje valjarne profilov.

Po ustanovitvi so bile prve aktivnosti usmerjene v predstavitev v javnosti in povabilo morebitnim novim članom. Tako smo poleg postavitve svoje spletne strani – www.foto-koroska.net izpeljali tudi tri predstavitevne razstave po večjih koroških krajih (Slovenj Gradec, Dravograd, Ravne na Koroškem). S temi aktivnostmi smo si dobro utrli

pot, saj smo posledično pridobili klubske prostore v Mladinsko-kulturnem centru v Slovenj Gradcu, ki nam omogočajo dobre delovne razmere. Z delom smo nadaljevali tudi po uspešnem startu, saj smo pripravili še številne dogodke. Med drugim se tudi enkrat na mesec dobivamo v klubskih prostorih na rednih mesečnih sestankih, zapolnjenimi z vsebinskimi predstavitvami in aktivnostmi. Delo kluba je usmerjeno v spoznavanje različnih zvrsti fotografije – od umetniške portretne do komercialne ter modne.

Lani smo s sredstvi, pridobljenimi na javnem razpisu, ter ob pomoči donatorjev uspeli kupiti studijske bliskavice, ki nam omogočajo širitev znanja tudi na področje studijske fotografije. Kljub temu nakupu marsikdaj pogrešamo še številne pripomočke, ki bi nam omogočili kakovostnejše delo v studiu. Prav tako smo kupili 30 velikih okvirjev, s katerimi lahko razstavljamo fotografije v velikih formatih. S tem nakupom smo se rešili improviziranja glede postavitve razstav. Okvirji prav tako v prihodnje ponujajo priložnost, da pripravljamo samostojne razstave, kar je prav tako v interesu kluba.

Lani smo postavili prvo tematsko selekcionirano razstavo članov Foto kluba Koroška, in sicer na temo barve narave. Selektor razstave je bil fotograf Tomo Jeseničnik, ki velja za enega izmed najboljših slovenskih fotografov. Tomo je prav tako član kluba in je zmeraj pripravljen z lastnimi bogatimi izkušnjami pomagati ostalim sočlanom.

Letos imamo v klubu velike načrte, saj nameravamo organizirati razstavo ex tempore, raziskovalno delavnico in razstavo, tematski vikend, mednarodni natečaj ter selekcionirano tematsko razstavo. Prav tako bodo potekale tudi številne izobraževalne dejavnosti za člane. V bližnji prihodnosti želimo dodatno opremiti fotografski studio, saj nam za normalno delo manjkajo še ozadja, dodatna oprema za bliskavice, odbojniki ter drugi pripomočki.

Vabimo vas, da si ogledate naše spletne strani, klubski blog, kjer so dnevno objavljene aktualne fotografije, ter forum, kjer člani komuniciramo. Če želite gostiti našo razstavo ali poslušati kakšno predavanje o fotografiji, nam to lahko sporočite na elektronski naslov: info@foto-koroska.net.

David Valič, predsednik Foto kluba Koroška

Foto: Matej Golob

Foto: Simon Prosenec

Foto: Simon Prosenec

Foto: David Valič

Foto: Matjaž Merčnik

Kako zelena bo moja dolina?

Skozi zgodovino je človek vedno v večji meri posegal v okolje. Vse bolj je preraščal okvire sonaravnega bivanja ter okolje podrejal svojim potrebam. Še danes se ta vpliv veča, čeprav imamo občutek, da se z novimi čistejšimi tehnologijami situacija izboljšuje. Populacija in potrošnja posameznika namreč naraščata tako hitro, da tudi izboljšave glede čistosti in učinkovitosti ne morejo preobrniti toka na globalni ravni. V takih razmerah se okolje na dražljaje vedno bolj odziva, kar se kaže na boleznih. Poleg klasičnih akutnih obolenj se, predvsem v razvitem svetu, pojavlja vse več kroničnih degenerativnih bolezni, ki nastajajo zaradi različnih dražljajev iz okolja. Največkrat so ti dražljaji rezultat tveganj, ki smo jih v okolje vnesli sami, v bolj ali manj oddaljeni preteklosti.

Foto: arhiv ZV-ja

Foto: arhiv ZV-ja

Žerjav – odcep proti Sokolskemu domu: pred in po preplastitvi ceste

Epidemiologija okolja

Veja javnega zdravja, ki preučuje okoljske razmere in tveganja za zdravje v okolju, se imenuje epidemiologija okolja. Cilj epidemiologije okolja je identificirati in ovrednotiti izpostavljenost okoljskim kontaminantom. Raziskati in razložiti želi pojav in poti posameznih bolezni ter predlagati ukrepe za preprečevanja pojava teh bolezni. Aplikativne rešitve teh raziskav in predlogov v vsakodnevnem življenju pogosto srečujemo, eden tipičnih primerov je prepoved kajenja v javnih prostorih, in sicer zaradi vpliva pasivnega kajenja na zdravje.

Razmere v Zgornji Mežiški dolini

Zgornja Mežiška dolina ima večstoletno tradicijo pridelovanja in predelave svinca. V stoletjih so se industrijske emisije kopičile v okolju, ki je danes prekomerno onesnaženo. Rezultati tega prekomernega onesnaženja se kažejo na zdravju ljudi. Povezava vpliva kontaminiranega okolja na zdravje ljudi je v takih lokalnih močno industrijsko onesnaženih območjih enostavna, vendar je pot do ovrednotenja najpomembnejših virov in predlogov ustreznih ukrepov za varovanje zdravja še vedno dolga. Ni dovolj, da prepoznamo kontaminant v bivalnem okolju in pri človeku, treba je preiskati, kje in v kakšni obliki se kontaminant v okolju pojavlja, na kakšen način in v kakšni obliki vstopa v telo ljudi. Šele ko so te relacije natančno razčlenjene, je mogoče predlagati uspešne strategije za varovanje zdravja.

Na območju Zgornje Mežiške doline so kontaminanti težke kovine (svinec, kadmij in cink), ki so se stoletja kopičile v okolju. Najbolj značilen in izpostavljen je svinec. Svinec je v okolju Zgornje Mežiške doline zelo razširjen, nahaja se v zemlji, zraku, tkivu rastlin in živali, nekoliko manj v vodi. Že vrsto let različne raziskave potrjujejo, da ta svinec v veliki meri vstopa tudi v telesa ljudi. Od leta 2004 so preiskave vzorcev krvi otrok ponovno potrdile visoke vsebnosti svinca.

Program sanacije onesnaženega okolja

Zavod za zdravstveno varstvo Ravne je takrat začel izvajati projekt Življenje s svincem, katerega del je bilo tudi preiskovanje vzorcev krvi otrok na vsebnost svinca. Prav otroci so skupina prebivalstva z največjim tveganjem za zdravje zaradi izpostavljenosti svincu. Otroci so bolj dovzetni za vezavo svinca, v fazi hitrega telesnega razvoja pa so tudi učinki svinca na zdravje hujši. Preiskave krvi so pri dobri polovici otrok pokazale vsebnosti svinca v krvi nad 100 µg/l, kar je po mednarodnih standardih (CDC)* tista vrednost, ki zahteva ukrepanje. Ta svinec je seveda moral v telo otrok od nekod priti in jasno je, da je prišel iz njihovega bivalnega okolja. Vsebnost svinca v krvi je zelo dober pokazatelj vnosa svinca iz različnih virov, prav malo pa pove o vplivu posameznih virov na vnos. Tako smo imeli podatke, da je obremenjenost otrok s svincem prevelika in da je nujno

Zgornja Mežiška dolina

ukrepati, treba pa je bilo ugotoviti, kako tem bolj učinkovito ukrepati. To je bilo izhodišče za pripravo predloga programa sanacije okolja Zgornje Mežiške doline in izziv, ki smo se ga upali sprejeti. Kot analitike vajena institucija smo začeli razmišljati, kako postaviti ustrezno merilno mrežo in informacijski sistem, ki bi ljudem nudil stalne informacije o onesnaženosti okolja in posredno tveganju za vnos svınca. Ta prva ideja je sicer v smislu informiranosti pomenila precejšen napredek, vendar se v osnovi ni ukvarjala z reševanjem problema, ampak z njegovim razjasnjevanjem in informiranjem o stanju. Na podoben način so se s problematiko ukvarjale številne pretekle študije, ki so v svojih zaključkih ugotavljale, da je okolje prekomerno obremenjeno in zdravje ljudi ogroženo ter tudi predlagale nekatere ukrepe v okolju, do uresničitve katerih pa ni prišlo. Pomembno usmeritev na tej točki so dale izkušnje iz tujine – v Arnoldsteinu (Avstrija) in Bunker Hillu (Idaho) sta bila izpeljana celovita sanacijska programa s svincem onesnaženega okolja. V obeh primerih sta bila na podlagi študij pripravljena programa ukrepov za zmanjšanje izpostavljenosti svincu, ki sta v največji meri naslavljala najpomembnejše faktorje izpostavljenosti (prah in zemljo). Zanimivo je, da so bili izvedeni v obeh primerih zelo logični ukrepi – zamenjava onesnažene zemlje, preplastitev makadamskih cest in poti ter v Bunker Hillu tudi obsežna protipoplavna ureditev.

Ukrepi za zmanjšanje izpostavljenosti svincu

Tudi pretekle študije v Zgornji Mežiški dolini so pokazale na veliko obremenitev zemlje in prahu s svincem in tako

je bilo treba uspešne tuje modele prenesti v naše okolje. To je bilo storjeno s predlogom dolgoročnega načrta sanacije Zgornje Mežiške doline, na podlagi katerega je bil oblikovan Odlok o območjih največje obremenjenosti okolja in o programu ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja v Zgornji Mežiški dolini (Ur. l. RS, št. 119/2007). V odloku so zajeti pomembni ukrepi za zmanjšanje izpostavljenosti svincu: zamenjava onesnažene zemlje, ureditev rastlinskih prevlek na golih površinah, preplastitev makadamskih površin, mokro čiščenje javnih površin, čiščenje fasad in ostrejši stavbni ureditev lokacij za varno vrtnarjenje. Poleg tega sta v odloku še dva ukrepa, ki lahko bistveno zmanjšata vnos oziroma vezavo svınca v telesu in tako pozitivno učinkujeta na zdravje. To sta ukrep dopolnilne varovalne prehrane otrok in ukrep stalnega informiranja in ozaveščanja prebivalstva o možnih lastnih ukrepih za zmanjšanje vnosa in škodljivih vplivov svınca. Lastna aktivnost posameznika je še pomembnejša v fazi, ko ukrepi za zmanjšanje izpostavljenosti niso izpeljani in je okolje bolj obremenjeno. Dobra osebna higiena, higiena prostorov in pravilna prehrana so morda najpomembnejši faktorji. Največ svınca pride v telo preko prebavil – največ preko prahu, ki ga s hrano, rokami, predmeti in igračkami vnašamo v telo. Ob rednem umivanju rok in mokrem čiščenju predmetov in površin bo onesnaženega prahu na predmetih, rokah in hrani manj. Ob redni prehrani, bogati s kalcijem, železom in vitaminom C, pa bo vezava svınca v telesu težja. Posledica obojega bo manj svınca v telesu in zato bo manjše tudi tveganje za zdravje. Tretji del ukrepov so meritve vsebnosti težkih kovin v krvi otrok in faktorjih okolja

(prašni delci v zraku, tla, voda). Preko meritev bomo dobili nove podatke o onesnaženosti okolja, predvsem pa podatke o napredku projekta. Osnovni kazalec napredka bo vsebnost svınca v krvi otrok, kjer želimo v 15 letih doseči vsebnosti pod 100 µg/l krvi pri 95 % otrok. Ta padec bi moral biti odraz zmanjšane izpostavljenosti svincu. To zmanjšanje pa bodo pokazale meritve vsebnosti svınca v faktorjih okolja, v katerih bi morale biti po izvedenih ukrepih vsebnosti svınca precej nižje. Največja vrednost pripravljene programa pa je ta, da se je začel tudi izvajati. V preteklih dveh letih je bilo preplastičenih že nekaj makadamskih površin, urejene so bile fasade šol, očiščena so bila podstrešja vrtcev, uvedena je bila dopolnilna varovalna prehrana v vrtce, urejeni so bili higienski kotički na igriščih vrtcev ... Izvedba morda ne teče tako hitro in gladko, kot bi si želeli, tudi pri načinu izvajanja ostajajo alternativne možnosti. Od vsega tega je pomembnejše, da program teče in se stvari izboljšujejo. Za vse vpletene je izvedba tega programa tudi učen proces, v okviru katerega se bo program neprestano izboljševal in pridobival na učinkovitosti. Program nima vrednosti samo v rešitvi zdravstveno-ekološkega problema, ampak tudi v oblikovanju modela, na podlagi katerega bo mogoče reševati druge podobne probleme v prihodnosti.

Za zaključek pa še ekomisel: »Ljudje se moramo zavedati, da ne bomo uspeli rešiti okolja, lahko pa okolju pomagamo rešiti človeka!«

*CDC – Centers for Disease Control and Prevention

Matej Ivartnik, dipl. san. inž.,
Zavod za zdravstveno varstvo Ravne

MJANMAR – BURMA

1 \$ na dan, pa ni finančne krize, le srečni ljudje - I. del

Nasvidenje, Slovenija

Zadnji dan službe ... že odštevam minute ... po drugi strani pa je treba še toliko narediti, da bi lahko mirne vesti odšla na težko pričakovani dopust ... kljukam opravila ... še to, pa še to ... ob petih se odpravim iz Acronija ... nakupit zdravila, se fotografirat za vize ... potem pa domov pripravljat nahrbtnik ... in že je ura dve ponoči, ko ponovno stojim na bencinskem servisu na Jesenicah ... zdaj gre pa zares ... v Mjanmar grem ... še zadnji pogled na naše kraje, na naš Acroni ... iz dimnika se kadi, jeklarna dela ... pobere me avtobus z našo skupino in že sem na poti proti letališču Muenchen ... in nato iz Muenchna preko Kaira in Bangkoka do Yangona, največjega mesta v Mjanmaru (5 milijonov prebivalcev). Popotniška avantura se končno začinja.

Mnogo ljudi me je spraševalo, zakaj sploh grem v Mjanmar, glede na politično situacijo v tej državi, saj je tam na oblasti vojaški režim, prisotna je cenzura in, ne boste verjeli, še vedno ni nič nenavadnega prisilno delo. Za Mjanmar pravijo, da je država, v kateri se dogajajo največje kršitve človekovih pravic. Aung San Su Či – Nobelova nagajenka in voditeljica Nacionalne lige za demokracijo (NLD), opozicije režima, je zaradi nasprotovanja diktatorski vojaški hunti v hišnem priporu že več let.

Za Mjanmar sem se enostavno odločila, ker mi je večina popotnikov s prepričljivo popotniško kilometrino zatrčila, da je to ena najlepših držav z najbolj prijaznimi, nasmejanimi in sončnimi ljudmi. In res je tako ...

Največji zaklad Mjanmara

Rubini, opij, tikov les? Ne, nič od tega. Največji zaklad te dežele so ljudje, ki živijo preprosto življenje na podeželju. So najbolj nasmejana in sončna bitja na tem planetu. Dali bi ti vse, kar imajo, in verjemite mi, da res nimajo veliko (povprečna plača je 0,8 EUR na dan). Ko srečaš Burmanca, ti bo obvezno namenil nasmeh, ki razkriva rdeče obarvane zobe zaradi žvečenja rdečih oreščkov, in ti zavpil »Mingalaba« (prevod: Dober dan). Burmanske ženske pa te le sramežljivo in radovedno ogledujejo. Njihovi obrazi so umetelno poslikani, saj za zaščito pred soncem uporabljajo poseben pripravek, ki je narejen iz zmesi vode in lesa. Ta les se

imenuje tanaka, drgnejo pa ga ob kamnito površino, da se spremeni v prah, dodajo mu še vodo in tako dobijo kremo, ki si jo ponosno nanašajo na obraz.

Mjanmar naj bi imel približno 49 milijonov prebivalcev, od tega jih kar 70 % živi na podeželju. Bamari oziroma Burmanci so največja etnična skupina (65 % prebivalstva) v Mjanmaru in po njih se je država pred spremembo imena tudi imenovala. 87 % prebivalstva je budistov, kar se odraža tudi v nešteti budističnih templjih, stupah, pagodah in hišnih oltarčkih. V Mjanmaru skorajda na vsakem koraku srečaš menihe v

Foto: Katja Urh

Foto: Katja Urh

Menihi s posodami za riž: vsako jutro ob 6. uri se menihi v vrsti sprehodijo skozi vas in prosijo za riž.

MJANMAR

Mjanmár, uradno Zvéza Mjanmár, je obmorska država v Jugovzhodni Aziji, pred letom 1989 znana pod imenom **BURMA**. Mjanmar na zahodu meji na Bangladeš in Indijo, na severovzhodu na Kitajsko, na vzhodu na Laos in Tajsko, na jugu na Andamansko morje, ter na zahodu na Bengalski zaliv. Tretjino skupne mjanmarske kopenske meje tvori neprekinjena obala (1930 km). Območje tromeje z Laosom in Tajsko tvori t. i. zlati trikotnik.

Burmanska pisava ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်
(pomen: Mjanmarska država)

Burmanska zastava

vir: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Mjanmar>

Čili – rdeče zlato. Ženske ga sušijo na domačih dvoriščih, izkupiček od prodaje predstavlja edini vir dohodkov vaških družin.

Zlati stolpčki najpomembnejšega svetišča Shwedagon Paya. Vsak Burmanec naj bi vsaj enkrat v življenju stopil na ta sveta tla.

rdečih kutah in nune v roza oblačilih. Vsi se želijo s teboj pogovarjati, saj bi se radi naučili govoriti angleško.

Avantura po Mjanmaru

Naša pot se je začela v Yangonu, bivšem glavnem mestu Mjanmara. Yangon je tipično azijsko mesto, z množico ljudi, uličnimi prodajalci hrane, budističnimi templji, barvitimi hišami ... pravijo mu azijska Havana. Ogledali smo si mestni utrip, preizkušali dokaj pekočo lokalno hrano in obiskali pagodo Shwedagon, enega najsvetejših budističnih templjev. Za vstop v pagodo je bilo treba za vso skupino plačati 100 ameriških dolarjev. Uradna valuta v Mjanmaru so kyati, vendar se transport in vstopnine za turistične znamenitosti plačuje z ameriškimi dolarji, ki pa morajo biti popolnoma novi in prav nič pomečkani ali pretrgani, čeprav je mjanmarski denar najbolj obrabljen denar na svetu, kar sem ga kdaj videla.

Iz Yangona se je naša avantura nadaljevala z notranjim letalskim letom v Heho in naprej po cesti do Kalawa, kjer se je začel tridnevni trekking med bamarskimi plemeni v bolj hribovskem predelu Mjanmara. Zaradi svoje neumnosti in nepremišljenosti sem že prvo uro hoje dobila žulj čez cel podplat, tako da je bil trekking prava osebna preizkušnja vzdržljivosti in trme. A je kar šlo ... oziroma te poti in čudovite izkušnje ne bi želela za nič na svetu zamuditi. Pot nas je vodila med nasadi živordečega čilija, riža, česna, pšenice, pisanih rož in seveda vsepovsod posejanih budističnih templjev. Prvo noč smo prespali v tipični bamarski vasi, kjer so nam domačini odstopili svoje domovanje. Spali smo kar na tleh, v spalnih vrečah. Zaradi mraza sem se zbudila že zgodaj (ob petih!!!) in odšla na jutranji fotografski potep po vasi. Utrinki so bili fantastični: domačini so že kurili ognjišča, v samostanu so prepevali meniškiki, otroci so gonili govedo na pašo, moške in žene so se odpravljali na polje, grmovja božič-

Tipičen prizor iz Burme: ženska iz plemena Karen kadi doma narejeno cigaro.

Foto: Katja Ufn

Dekleta iz plemena dolgovratk

Foto: Katja Urh

nih zvezd so se zibala v lahнем vetrcu, pajkove mreže so se svetile v jutranji rosi ... res lepo in spokojno. Sledil je cel dan hoje. In nato noč v samostanu; spali smo v istem prostoru kot menihi, čuval nas je zlati Buda. Vsaka malo večja vas ima samostan, kjer živijo menihi, nasmejani otroci v rdečkasto oranžnih meniških haljah. Živijo od dobrote vaških ljudi, saj se šteje darovanje samostanu za dobro delo, s katerim si prislužiš dobro popotnico za naslednje življenje. Vsako jutro gredo menihi zgodaj zjutraj v vas, od hiše do hiše, z lesenimi posodami, ki jih vaške ženske napolnijo z rižem. Nekateri menihi ostanejo v samostanu celo življenje, drugi le nekaj let ali tednov.

(Se nadaljuje.)

Katja Urh, Acroni

Vaška idila na jezeru Inle

Pridelovalka čilija v tradicionalnih oblačilih z otročičem, preostalih sedem otrok se potepa po vasi.

Foto: Katja Urh

Kosobrinski Špik

○dslej postal bom malce tečen,
še abecedo bom učil.
Nihče, tudi jaz ne bodem več en,
a iz narave bom učil.

△rnika, ta je za rane.
Jih celi in razkuži vmes,
je komajda še kaj ostane –
je ropajo, saj smo čez les!

△ngelika apetit dodaja,
angelski je njen koren,
sem srečen, da obstaja,
razreši neješčnosti problem.

ℳaldrijan. Ta pa pomirja.
Živčnim priporočam ga ljudem,
vsem, ki služba jih iztirja,
zmanjša marsikak problem.

ℳreza ni zgolj za lasišče,
sicer bi bil kosmat, lasat.
Ni težko najti nje rastišče,
»falit« ne moreš, ne se bat!

ℳreza vendar čisti kri,
revma, putika sta kar preteklost,
da sečna pot več ne boli
in zbogom putike oteklost.

ℳbezeg car je v naravi.
Naj se vsak prikloni, ga časti,
pomaga prehlajeni glavi,
v njem vitaminov mrgoli!

ℳbazilika. Jo vsi poznamo.
Po vrtovih raste vsepovsod,
uporabljati jo znamo,
deluje dobro zgor' in spod'.

ℳbršljan. Ta pa ni za v čaje!
Če z njim delati ne znaš,
greš hitro v nebesa in te vaje,
od »imetja« trugo imaš.

ℳboraga pri depresiji nam pomaga
in tudi zraven čisti kri.
Kdor preveč je vzame, ta omaga,
iz semen je dobro olje, to drži.

ℳborovnico vsi poznamo.
Je res dobra čez in vmes,
je koristno, če jo kje imamo –
od marmelade, soka in kaj vmes.

ℳbuča ni le prazna glava.
Te zelenjave je zadosti.
Uživajmo jo, ker je zdrava,
pomaga tudi pri slabosti.

ℳcitrona – to pa je limona!
Vsebuje mnogo vitamina C,
kdor jo uživa, ta ni »mona«,
še Primorcem prehlad od hiše
gre.

ℳčaj naj bo pa za finale!
Prija poleti, kadarkoli,
bolezni velike in ta male,
do vas ne morejo nikoli!

Špik

(Se nadaljuje ... tja do črke Ž.)

IZNEVERIL SE JE

Bojan je prišel k spovedi in povedal:
 "Izneveril sem se svoji ženi. Prevaral sem jo."
 "Kolikokrat?" ga je vprašal župnik.
 "Prišel sem, da se spovem, ne pa da se ba-
 ham!" je rekel Bojan.

POLJUB

"Naša gospodinjska pomočnica je prismočila
 pečenko. Ali hočeš poljubček za odškodni-
 no?"
 "Ja, kar pokliči jo!"

ŽALOSTNA NEVESTA

Sveže poročen par je stal na avtobusni postaji. On na-
 smejan, ona s solzami v očeh.
 "Pa kaj ti je, draga?" jo je vprašal. "Saj sem te lepo
 vprašal, če si za poročno potovanje z velikim vozilom
 s šoferjem!"

NEPAZLJIV

"Zakaj si pa tako pozno prišel iz šole?" je sina vprašal
 oče.
 "Moral sem ostati po pouku v razredu, ker nisem vedel,
 kje so Azori."
 "Potem pa drugič bolj pazi na svoje stvari!"

Možganski križkraj

AVTOR: DRAGO RONNER, ACRONI	STREŽENJE	LUKA NA JUGU NORVEŠKE	DVA LEVA PRITOKA ODRE NA POLJSKEM	MERA ZA FINOST SVILE	PEVKA HORVAT	NENADNA POLICIJSKA AKCIJA	SLOVENSKI KIPAR ZAHARIAŠ	AMERIŠKI IGRALEC DULLEA	SIJ	SLOVENSKI SLIKAR PANDUR	SUMERSKI BOG NEBA	TOLKAČ, KIJ	SLOVENSKI PISATELJ (JOSIP)	DROBOVINA	BLAGA JNA	NEKDANJI EGIPTOV. POLITIK (MOHAMMED)	
AFRIŠKI IGLAVEC									SAMICA LABODA								
RAZSTAVA NA VSAKA TRI LETA									PREMETANKA PREMIK NIHAJOEĞGA TELESA								
ZAČETEK MISLI																	
GLAVNI ŠTEVNIK				BIV. SLOV. POLITIK (BORIS) PRIMANJ- KLJAJ							EVROPSKA UMETNOST. SMER V 19. STOL.	REKA V SRBIJI OSKAR DANON					
ŽARKO DOLINAR			IGRALKA BOH OTROK, KI RAD VELIKO SPI				STAROGRŠKI KENTAUER VIŠOK RIMSKI URADNIK							SLOVENSKI PISATELJ (TONE)	VEČJI ŽEBELJ ZA OKOVANJE	MESTO V VZHODNI BELGIJI	
OSNOVA, TEMELJ					NOETOVA BARKA					ST. MESTO V MEZOPO- TAMIJI MESTO SEŠITJA							
ANGLEŠKI IGRALEC BATES					ZOB OČNJAK	ANG.-AM. PISATELJ (THOMAS)	NAJLJUBŠA MOHAMED. ŽENA IGRALKA NIELSEN					KRAJ NA MURSKEM POLJU KRAJ PRI PODNARTU					
EDESSA JE MESTO V MEZOPO- TAMIJI	PRISTANIŠČE	STAROGRŠKI KIPAR LETNI GOZDNI POSEK							GLINA, ILOVICA SPOLNOST				IZPITJE NA DUŠEK ALENKA BIKAR				
KONEC MISLI																TROPSKA KUKAVICA	
VRTNA SENČNICA				SKUPEK NITI TONE NOVAK						DLESEN LUKA ELSNER							
TRGOVINA V TOVARNI							VEČJA, NEOSTRA SKALA						KITAJSKA REKA V MANDŽURJI				
PREBIVALKE ATEN						SANDARAK JE AFRIŠKI IGLAVEC	NEKDANJI SLOVENSKI HOKEJIST (ŠTEFAN)						SLOVENSKI PIANIST BERTON- CELJ				